

Communicatiewetenschap

**Faculteit der Sociale Wetenschappen
Vrije Universiteit Amsterdam**

QANU, september 2012

Uitgave:

Quality Assurance Netherlands Universities (QANU)
Catharijnesingel 56
Postbus 8035
3503 RA Utrecht

Telefoon: 030 230 3100
Fax: 030 230 3129
E-mail: info@qanu.nl
Internet: www.qanu.nl

© 2012 QANU / Q315

Tekst en cijfermateriaal uit deze uitgave mogen, na toestemming van QANU en voorzien van bronvermelding, door middel van druk, fotokopie, of op welke andere wijze dan ook, worden overgenomen.

Inhoud

Rapport over de bacheloropleiding en masteropleiding Communicatiewetenschap van de Vrije Universiteit Amsterdam..... 5

Administratieve gegevens van de opleidingen	5
Administratieve gegevens van de instelling.....	5
Kwantitatieve gegevens over de opleidingen	5
Samenstelling van de commissie.....	6
Werkwijze van de commissie.....	6
Bijzonderheden van het bezoek aan de Vrije Universiteit Amsterdam	8
Samenvattend oordeel	9
Behandeling van de standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling.....	13

Bijlagen..... 39

Bijlage 1: Curricula vitae van de leden van de visitatiecommissie.....	41
Bijlage 2: Bezoekprogramma en gespreksgroepen.....	43
Bijlage 3: Domeinspecifiek referentiekader.....	45
Bijlage 4: Overzicht eindtermen per opleiding	53
Bijlage 5: Curricula	57
Bijlage 6: Overzicht van werkvormen in de bacheloropleiding.....	59
Bijlage 7: Kwantitatieve gegevens over de opleidingen	63
Bijlage 8: Bestudeerde bijlagen en documenten.....	71
Bijlage 9: Onafhankelijkheidsverklaringen.....	73

Dit rapport is vastgesteld op 13 september 2012.

Rapport over de bacheloropleiding en masteropleiding Communicatiewetenschap van de Vrije Universiteit Amsterdam

Dit rapport volgt het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO.

Administratieve gegevens van de opleidingen

Bacheloropleiding Communicatiewetenschap

Naam van de opleiding: Communicatiewetenschap
Registratienummer CROHO: 56615
Niveau van de opleiding: bachelor
Oriëntatie van de opleiding: wo
Aantal studiepunten: 180 EC
Afstudeerrichting: Communicatiewetenschap
Locatie(s): Amsterdam
Variant(en): voltijd
Vervaldatum accreditatie: 31 december 2013

Masteropleiding Communication Studies

Naam van de opleiding: Communicatiewetenschap
Registratienummer CROHO: 66615
Niveau van de opleiding: master
Oriëntatie van de opleiding: wo
Aantal studiepunten: 60 EC
Afstudeerrichtingen: Communicatiewetenschap
Locatie(s): Amsterdam
Variant(en): voltijd
Vervaldatum accreditatie: 31 december 2013

Het bezoek van de visitatiecommissie Communicatiewetenschap aan de Faculteit der Sociale Wetenschappen van de Vrije Universiteit Amsterdam vond plaats op woensdag 9 mei 2012.

Administratieve gegevens van de instelling

Naam van de instelling: Vrije Universiteit Amsterdam
Status van de instelling: Bekostigd
Resultaat instellingstoets: Positief onder voorwaarde

Kwantitatieve gegevens over de opleidingen

De vereiste kwantitatieve gegevens over de opleidingen zijn opgenomen in Bijlage 7.

Samenstelling van de commissie

De beoordeling van de bacheloropleiding en masteropleiding Communicatiewetenschap van de Vrije Universiteit Amsterdam valt binnen de clusterbeoordeling Communicatiewetenschap, waarvoor in 2012 in totaal acht opleidingen worden beoordeeld. De commissie voor de clusterbeoordeling Communicatiewetenschap is samengesteld uit totaal zeven commissieleden:

- Prof. dr. Hilde van den Bulck, hoogleraar Communicatiewetenschappen, Universiteit Antwerpen (voorzitter);
- Dr. Steven Eggermont, universitair hoofddocent Communicatiewetenschappen, School voor Massacommunicatie, en onderzoeks- en programmadirecteur van de bachelor- en masteropleiding Communicatiewetenschappen, Katholieke Universiteit Leuven;
- Prof. dr. W. Fred van Raaij, emeritus hoogleraar Economische Psychologie, Universiteit van Tilburg;
- Dr. Peter van Aelst, universitair hoofddocent Politieke Wetenschap, Universiteit Antwerpen en Universiteit Leiden;
- Prof. dr. A.A. Fons Maes, hoogleraar Communication and Information Sciences, Universiteit van Tilburg;
- Nadja Zwilling, student Communicatiewetenschap, Universiteit Twente;
- Wendalin van de Giessen, student Communicatiewetenschap, Universiteit van Amsterdam.

De Curricula Vitae van de leden van de commissie zijn opgenomen in Bijlage 1.

Voor ieder bezoek werd op basis van eventuele belangenconflicten, expertise en beschikbaarheid een (sub)commissie samengesteld, bestaande uit vijf commissieleden. Om de consistentie binnen het cluster te waarborgen, heeft de voorzitter van de commissie, prof. dr. Hilde van den Bulck, alle bezoeken bijgewoond. Ditzelfde geldt voor commissieleden dr. Steven Eggermont en prof. dr. W. Fred van Raaij.

Coördinator van de clustervisitatie Communicatiewetenschap was mw. N.M. Verseput MSc, medewerker van QANU. Zij was tevens de projectleider tijdens het bezoek aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Tijdens de overige bezoeken aan de Universiteit Twente, de Universiteit van Amsterdam en de Vrije Universiteit Amsterdam, was mw. P. Helming MSc als projectleider aanwezig. Ook de projectleiders speelden een belangrijke rol in het bewaken van de consistentie. De coördinator was aanwezig bij de eindvergadering van alle bezoeken. Enerzijds om de bevindingen van de voorgaande bezoeken in te brengen, anderzijds om de commissie te attenderen op haar wijze van oordelen. Er heeft regelmatig overleg plaatsgevonden tussen de projectleiders om de beoordelingen op elkaar af te stemmen. De betrokken projectleiders hebben alle rapporten gelezen.

Werkwijze van de commissie

Voorbereiding

Op woensdag 1 februari 2012 hield de commissie haar formele startvergadering. Tijdens de startvergadering werd de commissie geïnstrueerd, werd de taakstelling en werkwijze van de commissie besproken en werd het Domeinspecifiek Referentiekader

Communicatiewetenschap besproken. Dit Domeinspecifiek Referentiekader is opgenomen in Bijlage 3 van dit rapport.

Bij ontvangst van de zelfstudies van een universiteit werden deze door de projectleider gecontroleerd op kwaliteit en compleetheid van informatie. Nadat de zelfstudies in orde waren bevonden, zijn deze doorgestuurd aan de commissieleden die deelnamen aan het betreffende bezoek. De commissieleden lazen de zelfstudies en formuleerden vragen die aan de projectleider werden toegestuurd. De projectleider compileerde de vragen tot een samengesteld document. Eventuele additionele vragen van de commissieleden werden aan de opleidingen toegestuurd met het verzoek om een reactie. Naast de zelfstudies lazen de commissieleden gezamenlijk minimaal vijftien scripties per opleiding.

Visitatiebezoeken

Een overzicht van het bezoekprogramma is opgenomen in Bijlage 2 bij dit rapport. Tijdens de voorbereidende vergadering van ieder bezoek werd de visitatie concreet voorbereid. Tijdens het bezoek zelf is gesproken met een (representatieve) vertegenwoordiging van het faculteitsbestuur, het opleidingsbestuur, studenten, docenten, alumni, de opleidingscommissie en de examencommissie. Daarnaast werd per opleiding gesproken met student- en docentvertegenwoordigers van de beoordeelde opleidingen.

Op verzoek van de commissie heeft de opleiding gesprekspartners geselecteerd binnen de door de commissie aangegeven kaders. De commissie heeft met studenten uit alle studiejaren gesproken en met docenten en begeleiders van beide opleidingen. Voorafgaand aan het bezoek heeft de commissie een overzicht ontvangen van de gesprekspartners en ingestemd met de door de opleiding gemaakte selectie.

Tijdens ieder bezoek bestudeerde de commissie het ter inzage gevraagde materiaal en gaf zij gelegenheid tot een spreekuur ten behoeve van studenten en docenten die zich voorafgaand aan het bezoek hadden aangemeld.

De commissie heeft een deel van het bezoek gebruikt voor de voorbereiding op de mondelinge rapportage en een discussie over de beoordeling van de opleidingen. Aan het einde van elk bezoek heeft de voorzitter in een mondelinge rapportage de eerste bevindingen van de commissie gepresenteerd. Daarbij ging het steeds om een aantal algemene waarnemingen en een aantal eerste indrukken per opleiding.

Beslisregels

De visitatie is uitgevoerd conform de beoordelingskaders accreditatiestelsel hoger onderwijs van de NVAO (versie van november 2011). In dit accreditatiestelsel is zowel voor de beoordeling op standaardniveau als voor de algemene conclusie over de opleiding als geheel een vierpuntsschaal voorgeschreven (onvoldoende, voldoende, goed, excellent).

De commissie heeft de beoordelingsschalen van de NVAO gevolgd. Deze zijn:

- de beoordeling ‘onvoldoende’ wijst erop dat een standaard, of de opleiding, niet aan de gangbare basiskwaliteit voldoet en op meerdere vlakken ernstige tekortkomingen vertoont;
- de beoordeling ‘voldoende’ houdt in dat de standaard, of de opleiding, voldoet aan de gangbare basiskwaliteit en over de volle breedte een acceptabel niveau vertoont;
- de beoordeling ‘goed’ houdt in dat de standaard, of de opleiding, systematisch en over de volle breedte uitstijgt boven de gangbare basiskwaliteit;

- de beoordeling ‘excellent’ houdt in dat de standaard, of de opleiding, systematisch en over de volle breedte uit stijgt boven de gangbare basiskwaliteit en als een (inter)nationaal voorbeeld geldt.

Uitgangspunt van de beoordeling is ‘voldoende’, waarbij de standaard, of de opleiding, voldoet aan de gestelde criteria. In de ogen van de commissie kan zij het oordeel ‘voldoende’ toekennen, ook wanneer zij kritische opmerkingen heeft gemaakt. Het is dan wel noodzakelijk dat tegenover de kritische opmerkingen positieve observaties staan.

Rapportages

De projectleider heeft op basis van de bevindingen van de commissie, per instelling, een conceptrapport opgesteld. Het conceptrapport is voorgelegd aan de commissieleden die bij het bezoek aanwezig waren. Na vaststelling van het conceptrapport is deze aan de betrokken faculteit voorgelegd ter toetsing van feitelijke onjuistheden. Het commentaar van de opleidingen is met de voorzitter en, indien nodig, met de overige commissieleden besproken. Vervolgens is het rapport definitief vastgesteld.

Bijzonderheden van het bezoek aan de Vrije Universiteit Amsterdam

Het bezoek aan de Vrije Universiteit Amsterdam vond plaats op woensdag 9 mei 2012 in Amsterdam. Het programma van het bezoek is te vinden in Bijlage 2 van dit rapport. Van het spreekuur is geen gebruik gemaakt.

De commissie die de bacheloropleiding en masteropleiding Communicatiewetenschap van de Vrije Universiteit Amsterdam beoordeelde, bestond uit:

- Prof. dr. Hilde van den Bulck, hoogleraar Communicatiewetenschappen, Universiteit Antwerpen (voorzitter);
- Dr. Steven Eggermont, universitair hoofddocent Communicatiewetenschappen, School voor Massacommunicatie, en onderzoeks- en programmadirecteur van de bachelor- en masteropleiding Communicatiewetenschappen, Katholieke Universiteit Leuven;
- Prof. dr. W. Fred van Raaij, emeritus hoogleraar Economische Psychologie, Universiteit van Tilburg;
- Dr. Peter van Aelst, universitair hoofddocent Politieke Wetenschap, Universiteit Antwerpen en Universiteit Leiden;
- Nadja Zwilling, student Communicatiewetenschap, Universiteit Twente.

De commissie werd ondersteund door mw. Petra Helming MSc.

Het College van Bestuur van de Vrije Universiteit Amsterdam en de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) hebben ingestemd met de samenstelling van de commissie voor de beoordeling van de twee genoemde opleidingen.

Voor de beoordeling van het gerealiseerde eindniveau van de opleiding heeft de commissie voorafgaand aan en tijdens de visitatie meerdere producten beoordeeld. Om het gerealiseerde eindniveau van de opleidingen te bepalen hebben de coördinator en voorzitter van de visitatiecommissie 15 bachelorscripties en 15 masterscripties geselecteerd. De scripties werden aselekt gekozen uit een lijst van afgestudeerden van de laatste twee voltooide studie jaren. Hierbij is rekening gehouden met een spreiding in cijfers en varianten (zie Bijlage 8).

Samenvattend oordeel over de kwaliteit van de bacheloropleiding en masteropleiding Communicatiewetenschap

Dit rapport geeft de bevindingen en overwegingen weer van de commissie Communicatiewetenschap over de bacheloropleiding en masteropleiding Communicatiewetenschap van de Vrije Universiteit Amsterdam. De commissie baseert haar oordeel op informatie uit de zelfstudie, aanvullende informatie naar aanleiding van vooraf geformuleerde vragen van de commissie, informatie uit de gesprekken tijdens het bezoek, de geselecteerde scripties en de documenten die tijdens het bezoek ter inzage beschikbaar waren. De commissie heeft voor beide opleidingen zowel positieve aspecten opgemerkt als verbeterpunten gesignaleerd. Na deze tegen elkaar te hebben afgewogen, is de commissie tot het oordeel gekomen dat beide opleidingen voldoen aan de eisen voor basiskwaliteit die de voorwaarde zijn voor heraccreditatie.

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties

De commissie beoordeelt Standaard 1 voor beide opleidingen als **voldoende**.

De commissie is nagegaan of de beoogde eindkwalificaties van de bacheloropleiding en masteropleiding Communicatiewetenschap aan de Vrije Universiteit Amsterdam wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie zijn geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen. Zij heeft de eindkwalificaties in dat kader afgezet tegen het Domeinspecifiek Referentiekader en het profiel en de oriëntatie van de opleidingen. De commissie concludeert dat het Domeinspecifiek Referentiekader een adequaat beeld schetst van het domein van de communicatiewetenschap en de algemene kennis en vaardigheden waarover afgestudeerden dienen te beschikken. Daarnaast kan de commissie zich vinden in het brede communicatiewetenschappelijke profiel van de opleidingen van de Vrije Universiteit Amsterdam.

Ondanks de primair wetenschappelijke oriëntatie van beide opleidingen heeft de commissie in de zelfstudie en tijdens het visitatiebezoek geconcludeerd dat de praktische toepassing van academische kennis en vaardigheden en de voorbereiding op de beroepspraktijk voldoende aandacht krijgen. De commissie kan zich vinden in het streven van beide opleidingen om studenten op te leiden tot communicatiewetenschappelijke onderzoekers en communicatieprofessionals.

De eindkwalificaties sluiten volgens de commissie aan op de domeinbeschrijving, het profiel en de oriëntatie van de opleidingen. Bovendien weerspiegelen ze voldoende het beoogde wetenschappelijke niveau, waarbij het onderscheid tussen de eindtermen op bachelor- en masterniveau duidelijk is vast te stellen. De commissie concludeert dat beide opleidingen aansluiten bij de actuele eisen die vanuit het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleidingen.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

De commissie beoordeelt Standaard 2 voor beide opleidingen als **voldoende**.

Sinds de start van de bacheloropleiding (2002) en masteropleiding (2004) heeft tweemaal een fundamentele wijziging in de programmastructuren plaatsgevonden, de laatste in 2011. De huidige curricula zijn evenwichtig en coherent samengesteld. De opbouw en samenhang van beide opleidingen zijn helder en logisch, mede dankzij de koppeling aan de drie sferen van Habermas in het bachelorprogramma (de private, organisationele en publieke sfeer) en de vier specialisaties in de masteropleiding (*Politieke en publieke communicatie, Marketing en*

gezondheidsvoorlichting, Corporate communicatie en nieuwe media en Mediapsychologie). De inhoud en het niveau van de opleidingen is adequaat en waarborgt dat afgestudeerden voldoen aan de eindkwalificaties van de opleidingen. Ondanks het uitgesproken academische profiel van beide opleidingen, concludeert de commissie dat de aandacht voor de wetenschappelijke en beroepsoriëntatie voldoende in balans is.

De commissie concludeert dat de internationale oriëntatie van de bachelor- en masteropleiding voldoet aan de geldende standaard, maar beperkt is. De commissie doet de suggestie om beleid te formuleren, gericht op het stimuleren van internationale docentenuitwisseling en het stimuleren van de eigen studenten om internationale ervaring op te doen.

De commissie kan zich vinden in het didactisch concept van de opleidingen Communicatiewetenschap. Zij ziet de uitwerking ervan voldoende terug in de verschillende werk- en toetsvormen. De commissie spreekt haar waardering uit voor het streven naar kleinschalig onderwijs in werkcolleges en groepsopdrachten. De opleidingsspecifieke voorzieningen ondersteunen het didactisch concept voldoende. Wel adviseert de commissie om de online informatievoorziening beter toegankelijk te maken, zodat studenten beter in staat worden gesteld om ondersteunende informatie en contactgegevens zelfstandig te verzamelen. De studieadviseurs, docenten en studenten onderling (via een mentorsysteem voor eerstejaars bachelorstudenten) zorgen voor een adequate monitoring van de studievoortgang en studieondersteuning van studenten. De begeleiding rond het bindend studieadvies is in orde.

De commissie concludeert dat de instroom en doorstroom in beide opleidingen voldoende is. Zij is positief over de grote HBO-instroom in de masteropleiding en heeft waardering voor de adequate voorbereiding en selectie van deze (en andere) studenten in het premasterprogramma. De studielast en het aantal contacturen in beide opleidingen zijn acceptabel. De commissie heeft bewondering voor het gerealiseerde rendement in zowel de bachelor- als masteropleiding; dit is relatief hoog in vergelijking met andere Nederlandse opleidingen.

Hoewel de huidige werkdruk wat aan de hoge kant is door de recente herziening van het bachelor- en masterprogramma, is de kwantitatieve personeelsbezetting volgens de commissie acceptabel. De betrokkenheid van de docenten op alle functieniveaus en de aandacht van het management voor de onderwijscapaciteit dragen hieraan bij. De commissie verwacht van de opleiding dat zij zo snel als mogelijk zorgt voor een verlichting van de relatieve onderwijstaak van docenten, zodat weer meer ruimte ontstaat voor de onderzoekstijd van personeelsleden. De commissie is positief over het feit dat alle docenten zich bezig houden met wetenschappelijke onderzoeksactiviteiten. De commissie neemt aan dat de gelijke vertegenwoordiging van het aantal gepromoveerden en niet-gepromoveerden is te wijten aan de forse groei van de opleidingen in de laatste jaren. De commissie verwacht dat de opleidingen zo snel als mogelijk de balans terug brengt naar een situatie waarin een substantiële meerderheid van de docenten gepromoveerd is.

Tijdens haar bezoek heeft de commissie ervaren dat er sprake is van betrokkenheid van studenten, docenten en het management bij de kwaliteit van het onderwijs. Er zijn de afgelopen jaren diverse verbetermaatregelen getroffen om de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren.

De commissie concludeert dat de inhoud en vormgeving van het programma, de kwaliteit van het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen, de toegelaten studenten voldoende in staat stellen om de beoogde eindkwalificaties te bereiken.

Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

De commissie beoordeelt Standaard 3 voor beide opleidingen als **voldoende**.

De commissie is nagegaan of de bacheloropleiding en masteropleiding Communicatiewetenschap beschikken over een adequaat systeem van toetsing en of studenten de beoogde eindkwalificaties realiseren. De commissie concludeert dat er sprake is van voldoende adequaat toetsbeleid, dat duidelijk wordt gecommuniceerd aan studenten. De commissie adviseert de opleidingen om (meer) regelmatig aandacht te besteden aan het toetsbeleid, de controle op de kwaliteit van toetsing en de verbetering daarvan. De commissie ziet hierbij een proactieve rol weggelegd voor de facultaire examencommissie en de ondersteunende subcommissie voor de opleiding Communicatiewetenschap.

Op basis van de zelfstudie en de toetsen die ter inzage lagen tijdens het bezoek, concludeert de commissie dat er in beide opleidingen voldoende wordt getoetst. Er worden verschillende toetsvormen gehanteerd, waarbij relatief veel gebruik wordt gemaakt van schriftelijke meerkeuzetentamens (al dan niet gecombineerd met open tentamenvragen). De commissie adviseert de opleiding om op korte termijn actie te ondernemen om de verhouding tussen meerkeuzevragen en andere toetsvormen aan te passen en om de beoogde leerdoelen per vak te laten aansluiten bij de gekozen toetsvorm.

De commissie kan zich vinden in de procedures rondom de totstandkoming en beoordeling van scripties. De commissie beoordeelt het niveau van de bachelorscripties en masterscripties als overtuigend voldoende. Het viel de commissie op dat de afstudeerwerken een sterke nadruk leggen op kwantitatieve onderzoeksmethoden. De commissie beseft dat de scripties hiermee aansluiten bij het specifieke kader dat de opleiding heeft gesteld. Op basis van de tussentijdse en afsluitende toetsen, de bachelor- en masterscripties en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk en in een vervolgopleiding functioneren, concludeert de commissie dat de beoogde eindkwalificaties in voldoende mate worden gerealiseerd en het gerealiseerde eindniveau voldoet aan de Nederlandse standaard.

Bacheloropleiding Communicatiewetenschap

De commissie beoordeelt de standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling als volgt:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

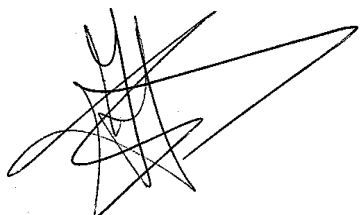
Masteropleiding Communicatiewetenschap

De commissie beoordeelt de standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling als volgt:

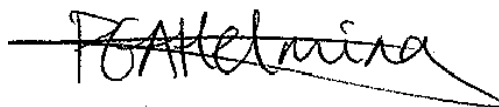
Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

De voorzitter en de secretaris van de commissie verklaren hierbij dat alle leden van de commissie kennis hebben genomen van dit rapport en instemmen met de hierin vastgestelde oordelen. Zij verklaren ook dat de beoordeling in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

Datum: 13 september 2012

Prof. dr. Hilde van den Bulck

Mw. Petra G.A. Helming MSc

Behandeling van de standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties

De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.

Toelichting:

De beoogde eindkwalificaties passen wat betreft niveau en oriëntatie (bachelor of master; hbo of wo) binnen het Nederlandse kwalificatieraamwerk. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding.

1.1. Bevindingen

Domeinspecifieke Referentiekader

De bachelor- en masteropleidingen Communicatiewetenschap worden in Nederland aan vier universiteiten aangeboden: de Universiteit Twente, de Radboud Universiteit Nijmegen, de Universiteit van Amsterdam en de Vrije Universiteit Amsterdam. Deze opleidingen hebben gezamenlijk een beschrijving uitgewerkt van het domein van de communicatiewetenschap, dat is opgenomen in Bijlage 3. De commissie heeft het kader bestudeerd en stelt vast dat een adequaat beeld geschetst wordt van het domein. Daarnaast wordt helder uiteengezet over welke specifieke kennis en vaardigheden communicatiewetenschappers op bachelor- en masterniveau over het algemeen zouden moeten beschikken.

De commissie is positief over de inhoudelijke aansluiting die Communicatiewetenschap Nederland zoekt bij de doelstellingen en praktijken van de International Communication Association (ICA) en de International Association for Media and Communication Research (IAMCR). Zij wijst op de mogelijkheid om de domeinbeschrijving ook af te stemmen op de doelstellingen van het ECREA (European Communication Research and Education Association), aangezien deze doelstellingen explicieter gericht zijn op onderwijs in communicatiewetenschap.

Profiel

Ter aanvulling op de beschrijving van het algemeen domein wordt in de zelfstudie het profiel van de opleidingen Communicatiewetenschap aan de Vrije Universiteit Amsterdam beschreven. De bacheloropleiding en masteropleiding geven inzicht in en een overzicht van de volle breedte van de communicatiewetenschap. De opleidingen zijn sterk verankerd in het sociaal- en gedragswetenschappelijke paradigma en kenmerken zich door de ruime aandacht voor de sociaal- en mediapsychologische aspecten van de communicatiewetenschap. De nadruk ligt in beide opleidingen op de ontvanger van mediaboodschappen; de aandacht voor de productiekant van communicatie-uitingen is verhoudingsgewijs minder. Het methodologisch onderwijs in de opleidingen is voor het overgrote deel kwantitatief van aard. Volgens de zelfstudie is in beide opleidingen aandacht voor technieken voor experimenteel onderzoek, surveyonderzoek en kwantitatieve vormen van inhoudsanalyse.

De zelfstudie beschrijft voorts dat in de bacheloropleiding Communicatiewetenschap communicatieprocessen worden bestudeerd vanuit drie analytische kaders of sferen; de publieke, de organisationele en de private sfeer (in navolging van Habermas). Daarnaast kiest de bacheloropleiding voor een inhoudelijke focus op het gebied van journalistiek, entertainment, inter-persoonlijke communicatie, gezondheidscommunicatie, marketing, public

relations en corporate communicatie. Deze aandachtsgebieden zijn gekozen omdat zij belangrijke segmenten van het beroepenveld van communicatie-experts vertegenwoordigen.

De masteropleiding Communicatiewetenschap besteedt in haar vier specialisaties aandacht aan de kennisgebieden van *Politieke en publieke communicatie*, *Corporate communicatie en nieuwe media*, *Marketing en gezondheidsvoorlichting* en *Mediapsychologie*. Deze kennisgebieden sluiten volgens de zelfstudie nauw aan bij de onderzoeksactiviteiten van het wetenschappelijk personeel van de opleiding, vormen duidelijk te onderscheiden subdisciplines met een gedeeld theoretisch raamwerk en zijn maatschappelijk en wetenschappelijk relevant.

De commissie stelt vast dat beide opleidingen voldoende aansluiten bij het Domeinspecifiek Referentiekader. De commissie kan zich vinden in het profiel van zowel de bachelor- als de masteropleiding. Ondanks de in de zelfstudie beschreven focus op de (brede) discipline van de communicatiewetenschap, heeft de commissie tijdens het visitatiebezoek een acceptabel aantal multidisciplinaire elementen in beide opleidingsprogramma's aangetroffen. De commissie raadt de opleidingen wel aan om deze verbreding naar andere disciplines duidelijker te expliciteren in de informatievoorziening en documentatie (bijvoorbeeld door ze te benoemen in de vakbeschrijvingen). De commissie kan zich vinden in de sterke focus op kwantitatieve methoden in beide opleidingen. Tegelijkertijd benadrukt de commissie dat zij belang hecht aan voldoende informatie over kwalitatieve onderzoeksmethoden in het opleidingsprogramma en voldoende mogelijkheden voor studenten om deze methoden toe te passen in opdrachten en (afstudeer)werkstukken. De commissie heeft tijdens haar bezoek gezien dat deze informatie en mogelijkheden door beide opleidingen worden geboden. Ze vraagt de opleidingen om hier ook in de toekomst voldoende aandacht aan te blijven besteden. De commissie is positief over de benadering van de communicatiewetenschap vanuit de drie sferen in de bacheloropleiding; dit zorgt voor coherentie in het programma. De vier aangeboden specialisaties in het masterprogramma zorgen volgens de commissie voor de benodigde diepgang en sluiten aan bij de (actuele) stromingen binnen het domein.

Oriëntatie

De commissie is tevens nagegaan in welke mate de Amsterdamse opleidingen wetenschappelijk, dan wel beroepsgeoriënteerd zijn. De zelfstudie beschrijft dat zowel de bacheloropleiding als de masteropleiding primair een wetenschappelijke opleiding zijn. Studenten verwerven academische kennis en vaardigheden die hen in staat stellen om complexe problemen op het gebied van communicatie te kunnen beschrijven, analyseren, verklaren en sturen. Desalniettemin wordt de praktische toepassing van kennis en vaardigheden niet uit het oog verloren. In het kader van de beroepsoriëntatie wordt deze toepasbaarheid gezocht in zowel academische als praktische (aan communicatie gerelateerde) vraagstukken.

In de bacheloropleiding kwalificeren studenten zich voor instroom in een wetenschappelijke masteropleiding en in de masteropleiding voor een eventueel PhD-traject. Daarnaast stellen de bachelor- en masteropleiding zich ten doel om studenten op te leiden tot communicatieprofessionals. Afgestudeerden moeten in staat zijn om in voldoende mate van zelfstandigheid in de beroepspraktijk een functie te vervullen waarbij specialisme in communicatieprocessen een vereiste of aanbeveling is. Het gaat hierbij om functies op het gebied van beleidsvoorbereiding, -voering of -uitvoering en onderzoek.

Op basis van de informatie in de zelfstudie en de beschikbare documentatie die ter inzage lag tijdens het visitatiebezoek stelt de commissie vast dat zowel de beroepsoriëntatie als de

wetenschappelijke oriëntatie van de bachelor- en masteropleiding voldoen aan de Nederlandse standaarden.

Eindkwalificaties

De doelstellingen van de opleidingen Communicatiewetenschap van de Vrije Universiteit Amsterdam worden nader gespecificeerd in de eindkwalificaties van beide opleidingen. In 2011 is de programmastructuur van de bachelor- en masteropleiding aangepast om deze te laten aansluiten op de jaarkalender van de Vrije Universiteit (zie 2.1.1). Als gevolg hiervan zijn de eindtermen van de bacheloropleiding aangepast. De eindtermen zijn specifiek geformuleerd om het realiseren van de eindtermen beter te waarborgen. Een overzicht van de eindkwalificaties per opleiding is te vinden in Bijlage 4.

De commissie is nagegaan of de eindkwalificaties aansluiten op het profiel en de oriëntatie geschetst door de opleidingen en op het Domeinspecifiek Referentiekader. Zij stelt vast dat de eindkwalificaties van zowel de bachelor- als de masteropleiding adequaat zijn geformuleerd en voldoen aan de eisen die aan een afgestudeerde Communicatiewetenschapper op wetenschappelijk niveau gesteld mogen worden. Het onderscheid tussen de eindkwalificaties op bachelorniveau en de eindkwalificaties op masterniveau is duidelijk vast te stellen. Volgens de commissie voldoen de eindkwalificaties daarmee aan de geldende standaarden.

1.2. Overwegingen

De commissie is nagegaan of de beoogde eindkwalificaties van de bacheloropleiding en masteropleiding Communicatiewetenschap aan de Vrije Universiteit Amsterdam wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie zijn geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen. Zij heeft de eindkwalificaties in dat kader afgezet tegen het Domeinspecifiek Referentiekader en het profiel en de oriëntatie van de opleidingen. De commissie stelt vast dat het Domeinspecifiek Referentiekader een adequaat beeld schetst van het domein van de communicatiewetenschap en de algemene kennis en vaardigheden waarover afgestudeerden dienen te beschikken. Daarnaast kan de commissie zich vinden in het brede communicatiewetenschappelijke profiel van de opleidingen van de Vrije Universiteit Amsterdam.

Ondanks de primair wetenschappelijke oriëntatie van beide opleidingen heeft de commissie in de zelfstudie en tijdens het visitatiebezoek gezien dat de praktische toepassing van academische kennis en vaardigheden en de voorbereiding op de beroepspraktijk voldoende aandacht krijgen. De commissie kan zich vinden in het streven van beide opleidingen om studenten op te leiden tot communicatiewetenschappelijke onderzoekers en communicatieprofessionals.

De eindkwalificaties sluiten volgens de commissie aan op de domeinbeschrijving, het profiel en de oriëntatie van de opleidingen. Bovendien weerspiegelen ze voldoende het beoogde wetenschappelijke niveau, waarbij het onderscheid tussen de eindtermen op bachelor- en masterniveau duidelijk is vast te stellen. De commissie stelt dan ook vast dat beide opleidingen aansluiten bij de actuele eisen die vanuit het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleidingen.

1.3. Conclusie

Bacheloropleiding Communicatiewetenschap: de commissie beoordeelt Standaard 1 als **voldoende**.

Masteropleiding Communicatiewetenschap: de commissie beoordeelt Standaard 1 als **voldoende**.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

Het programma, het personeel en de opleidings specifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.

Toelichting:

De inhoud en vormgeving van het programma stelt de toegelaten studenten in staat de beoogde eindkwalificaties te bereiken. De kwaliteit van het personeel en van de opleidings specifieke voorzieningen is daarbij essentieel.

Programma, personeel en voorzieningen vormen een voor studenten samenhangende onderwijsleeromgeving.

2.1. Bevindingen

In deze standaard wordt allereerst inzicht gegeven in de opbouw van en samenhang binnen de curricula en de mate waarin de eindkwalificaties zijn vertaald naar de curricula (2.1.1). Vervolgens wordt ingegaan vertaling van de oriëntatie van de opleidingen in beide programma's (2.1.2) en wordt het didactisch concept besproken (2.1.3). Daarna staan de volgende onderwerpen centraal: internationalisering (2.1.4), instroom, studielast en rendementen (2.1.5), studiebegeleiding en informatievoorziening (2.1.6) en onderwijsgevend personeel (2.1.7). Tot slot wordt aandacht besteed aan opleidings specifieke interne kwaliteitszorg, waarbij tevens wordt beschreven welke verbetermaatregelen zijn doorgevoerd naar aanleiding van de vorige visitatie (2.1.8).

2.1.1 Curricula

De zelfstudie beschrijft dat er sinds de start van de bacheloropleiding (in 2002) en masteropleiding (in 2004) tweemaal een fundamentele wijziging heeft plaatsgevonden in de programmastructuur van beide opleidingen. In 2006 is de programmastructuur gewijzigd van zes periodes met twee parallelle vakken van drie, zes, negen of twaalf EC naar twee semesters met drie parallelle vakken die een heel (10 EC) of een half (5 EC) semester duren. Vervolgens is in 2011 de programmastructuur aangepast, zodat deze past binnen de jaarkalender van de Vrije Universiteit Amsterdam. De meeste periodes omvatten nu twee parallelle vakken met een omvang van zes EC of een veelvoud daarvan. Bijlage 5 geeft een schematisch overzicht van de programmaonderdelen van de opleidingen Communicatiewetenschap, zoals deze in het studiejaar 2011/2012 worden gegeven.

Curriculum bacheloropleiding Communicatiewetenschap

De bacheloropleiding Communicatiewetenschap omvat drie jaar en kent een verplicht programma van 150 EC voor alle studenten. Na de wijziging naar een uniforme jaarkalender in 2011 kent het programma van de bacheloropleiding zes perioden. De eerste, tweede, vierde en vijfde periode duren acht weken waarin studenten twee parallelle vakken volgen, de derde en zesde periode duren vier weken waarin studenten één vak volgen. De zelfstudie beschrijft dat de opleiding met de kortere doorlooptijd van vakken tegemoet komt aan de klacht van docenten en studenten dat het moeilijk was de boog een heel semester lang gespannen te houden. De eerste helft van het derde studiejaar bestaat uit een profileringsruimte (30 EC). De profileringsruimte kan door de student zelf worden ingevuld met een stage, een minor of met (een combinatie van) keuzevakken aan de Vrije Universiteit Amsterdam of aan een andere universiteit in binnen- of buitenland. De invulling van de profileringsruimte is geheel vrij; wel wordt de invulling getoetst door de examencommissie.

In het nieuwe curriculum heeft de opleiding bewust gekozen voor ruimere aandacht voor communicatiewetenschappelijke vakken in het eerste jaar, zodat studenten sneller in aanraking komen met de specifieke opleiding waarvoor ze hebben gekozen. Het eerste jaar van het huidige curriculum is introducerend in het vakgebied en in academische vaardigheden. Zo starten studenten in het eerste studiejaar met een algemeen overzicht van wetenschappelijke theorieën in het domein in de vakken *Communicatiewetenschap* en

Communicatieklassiekers. Het tweede jaar van de bacheloropleiding is verdiepend. Dit geldt zowel voor de gebiedsspecifieke, communicatiewetenschappelijk inhoudelijke vakken (zoals *Marketing en persuasieve communicatie* en *Risico en gezondheidscommunicatie*) als voor de methodevakken (*Kwantitatieve onderzoeksmethoden*) en vakken gericht op overige academische vaardigheden (zoals *Communicatie skills*). Het derde bachelorjaar Communicatiewetenschap is enerzijds verbredend en anderzijds verdiepend. Studenten kunnen kiezen voor verbredende vakken in de profileringsruimte in het eerste semester. De verdieping komt terug in de drie verplichte keuzevakken in het tweede semester (*Media in het publieke domein*, *Marketingcommunicatie 2.0* of *Media and the Individual*). Ter afsluiting doorlopen studenten op basaal niveau nogmaals de gehele empirische cyclus in de *Bachelorthesis* in periode vijf en zes van het derde studiejaar.

De drie sferen van Habermas (de private, organisationele en publieke sfeer) vormen de rode draad in de inhoudelijke vakken in het bachelorprogramma. Er is aandacht voor alle drie de sferen in zowel het eerste, tweede als derde bachelorjaar. De vakken kennen doorgaans een nadruk op één van de drie sferen. Zo staan bijvoorbeeld in het vak *Interpersoonlijke communicatie* vooral vraagstukken binnen de private sfeer centraal, terwijl het vak *Public Relations and Reputation Management* zich met name richt op de organisationele sfeer. Ook de verplichte keuzevakken in het derde bachelorjaar focussen ieder op één van de drie sferen van Habermas.

In de zelfstudie wordt beschreven dat vier vakken in het verplichte opleidingsprogramma in het Engels worden aangeboden (waarvan één in de verplichte keuzeruimte in jaar drie). Het betreft de vakken: *Intercultural Communication*, *Media and Entertainment*, *Public Relations and Management* en *Media and the Individual*.

Curriculum masteropleiding Communicatiewetenschap

De masteropleiding Communicatiewetenschap duurt een jaar en omvat 60 EC. Sinds 2011 kent de programmastructuur in het eerste semester drie perioden, waarbij de eerste twee perioden acht weken duren en studenten twee vakken parallel volgen. Onderdeel van de vakken in periode één en twee zijn de specialisatievakken. Voor 2011 hadden masterstudenten de keuze uit drie specialisaties, waarin soms grote overlap bestond. Het nieuwe masterprogramma beoogt een betere profilering. Tegenwoordig hebben studenten de keuze tussen de volgende vier specialisaties:

- *Politieke en publieke communicatie;*
- *Marketing en gezondheidsvoorlichting;*
- *Corporate Communicatie en nieuwe media;*
- *Mediapsychologie.*

Per specialisatie volgt de student twee vakken, die ieder een ander aspect binnen de gekozen specialisatie behandelen. Aanvullend hebben studenten keuzevrijheid in de vorm van een keuzevak in de tweede periode. Dit keuzevak wordt ingevuld met één van de vakken uit de andere drie specialisaties. Met deze opzet wil de opleiding bijdragen aan een brede kennisontwikkeling, zowel binnen als tussen de vier masterspecialisaties.

In de derde periode van het eerste semester ronden studenten het *Onderzoekseminar Communicatiewetenschap* af. In dit vak doorlopen studenten in groepsverband de empirische cyclus. Het tweede semester wordt grotendeels besteed aan de *Masterthesis*, waarin wederom de empirische cyclus wordt doorlopen. Studenten kiezen nu individueel een

onderzoeksonderwerp dat doorgaans is gerelateerd aan de gekozen masterspecialisatie. Enkel in periode vier volgen studenten parallel het vak *Multivariate analyse Communicatiewetenschap*.

Opbouw en samenhang bacheloropleiding Communicatiewetenschap

De commissie is nagegaan of het curriculum van de bacheloropleiding logisch is opgebouwd en samenhang vertoont. Zij stelt vast dat de opbouw en samenhang van het programma voldoet aan de standaarden.

De commissie spreekt haar waardering uit voor het duidelijke, goed doordachte bachelorprogramma dat een coherent geheel vormt dankzij de verbinding met de drie sferen van Habermas.

De commissie kan zich over het algemeen vinden in de herziening van het bachelorprogramma sinds 2011. In de gesprekken met docenten en studenten tijdens het visitatiebezoek bleek dat de toegenomen aandacht voor de communicatiewetenschap in het eerste bachelorjaar wordt gewaardeerd. De commissie sluit zich hierbij aan, maar vraagt de opleiding de balans tussen inhoudelijke verbreding binnen én buiten de communicatiewetenschap ook in het eerste bachelorjaar te blijven bewaken (zie ook standaard 1). De commissie acht het van belang dat studenten ook in aanraking komen met andere disciplines dan de communicatiewetenschappelijke, zoals psychologie, sociologie, economie, antropologie en politieke wetenschappen.

Op basis van de zelfstudie en gesprekken met studenten en docenten stelt de commissie vast dat het bachelorprogramma voldoende keuzevrijheid biedt. Op verzoek van de commissie heeft de opleiding tijdens het bezoek aanvullende informatie verstrekt over de daadwerkelijke invulling van de profileringsruimte. Hieruit blijkt dat bachelorstudenten hun profileringsruimte in toenemende mate invullen met een stage of een vooraf samengestelde minor. Tijdens het bezoek heeft de commissie begrepen dat de opleiding studenten sinds dit studiejaar stimuleert om de profileringsruimte in te vullen met een stage, bijvoorbeeld door een voorlichting over stagemogelijkheden te organiseren. De commissie is blij met dit initiatief en is van mening dat stages een meerwaarde betekenen voor de kansen van afgestudeerde studenten op de arbeidsmarkt.

Op basis van bestudeerde vakbeschrijvingen, studiemateriaal en toetsen van verschillende vakken stelt de commissie vast dat de beoogde eindkwalificaties in het bachelorprogramma over het algemeen in voldoende mate aan bod komen. De ethische en normatieve aspecten van communicatievraagstukken vormen hierop een uitzondering. Dit werd tijdens het bezoek erkend door het management en docenten. De commissie adviseert de opleiding om in een of meerdere bachelorvakken nadrukkelijk aandacht te besteden aan ethiek.

Opbouw en samenhang masteropleiding Communicatiewetenschap

De commissie heeft zich eveneens gebogen over de opbouw en samenhang van het masterprogramma Communicatiewetenschap. De commissie is positief over de vier specialisaties in het masterprogramma. Ze zorgen voor een heldere opbouw en samenhang in de opleiding. De masterspecialisaties zijn in de ogen van de commissie voldoende afgebakend.

Uit de beschikbare documentatie en de gesprekken die de commissie voerde met studenten en alumni is gebleken dat ook het curriculum van de masteropleiding voldoende keuzevrijheid biedt. De vier masterspecialisaties, het verplichte keuzevak en de vrije keuze van het onderwerp van de masterscriptie dragen hieraan bij.

Eindkwalificaties

De commissie is nagegaan in welke mate de door de opleidingen geformuleerde eindkwalificaties zijn terug te vinden in het curriculum van de masteropleiding. Hiertoe heeft zij tijdens de visitatie inzicht gehad in de beschrijving, het studiemateriaal en de toetsen van verschillende vakken. De commissie stelt vast dat de inhoud en het niveau van de mastervakken adequaat zijn en waarborgen dat afgestudeerden voldoen aan de geformuleerde eindkwalificaties.

Gezien de substantiële wijzigingen in het bachelor- en masterprogramma in de afgelopen jaren, spreekt de commissie de wens uit om de komende jaren geen grote wijzigingen meer aan te brengen in beide onderwijsprogramma's. De commissie is van mening dat de opleidingen er goed aan doen om de huidige curricula enkel op onderdelen te verfijnen en zo stabiliteit in beide programma's te creëren.

2.1.2 Aandacht voor academische vorming en de beroepspraktijk

De commissie is nagegaan in hoeverre er in beide opleidingen aandacht is voor de academische vorming van studenten en voorbereiding op de beroepspraktijk waarin zij later terecht zullen komen.

Beide opleidingen profileren zich nadrukkelijk als wetenschappelijke opleidingen (zie standaard 1). De academische vorming neemt dan ook een prominente plaats in binnen de onderwijsprogramma's. Het aanleren van en oefenen met academische vaardigheden komt aan bod in vrijwel alle vakken in het bachelor- en masterprogramma. Bijvoorbeeld tijdens de bacheloropleiding in de cursussen literatuurvaardigheden in de *Bachelorwerkgroepen Communicatiewetenschap*, in methodologische vakken zoals *Kwantitatieve onderzoeksmethoden*, door middel van het doorlopen van de empirische cyclus in het *Seminar publieke opinie en communicatie* en uiteindelijk worden in de *Bachelorthesis* de opgedane academische vaardigheden geïntegreerd toegepast. In de masteropleiding komt de wetenschappelijke oriëntatie ondermeer tot uiting in de methodevakken *News Effects* en *Multivariate analyse Communicatiewetenschap*, maar bijvoorbeeld ook bij het schrijven van een wetenschappelijk adviesrapport in het vak *Interne communicatie en nieuwe media*. Aanvullend wordt in vrijwel alle vakken gebruik gemaakt van wetenschappelijke artikelen voor het aanleren van kennis.

De commissie stelt vast dat het onderwijs voldoende in verbinding staat met actueel, wetenschappelijk onderzoek. Ook de omvang en samenstelling van het wetenschappelijk personeel van de Vrije Universiteit Amsterdam draagt bij aan het realiseren van voldoende academische ontwikkeling (zie 2.1.7).

Ondanks het uitgesproken wetenschappelijke profiel van de bachelor- en masteropleiding heeft de commissie in vakbeschrijvingen die ter inzage lagen en tijdens gesprekken met studenten, docenten en alumni voldoende aandacht ervaren voor de beroepsoriëntatie. In de bacheloropleiding leren studenten in diverse vakken hun kennis en vaardigheden toe te passen op praktijkcasussen. Tijdens het visitatiebezoek is gebleken dat studenten het waarderen dat de literatuur en de praktijkcasussen up to date zijn en aansluiten bij actuele (maatschappelijke) vraagstukken in het domein. De profileringsruimte in het derde bachelorjaar biedt studenten bovendien de mogelijkheid om middels een stage kennis te maken met het praktische veld waarop de wetenschappelijke theorie en het onderzoek van de communicatiewetenschap betrekking heeft.

In de masteropleiding is ondermeer aandacht voor beroepsoriëntatie in het *Onderzoekseminar communicatiewetenschap*. Tijdens het onderzoekseminar werken studenten in groepen aan een

onderzoek dat wordt afgerond met een werkstuk en mondelinge presentatie tijdens een congres. Het onderzoeksonderwerp moet maatschappelijk of organisatorisch relevant zijn en het eindproduct wordt gepresenteerd aan stakeholders. Studenten wenden hun opgedane wetenschappelijke kennis en vaardigheden aan om een bijdrage te leveren aan een vraagstuk dat leeft in de samenleving. De commissie is onder de indruk van de opzet van het *Onderzoekseminar communicatiewetenschap*. Zij erkent de toegevoegde waarde van het vak voor de oriëntatie op de beroepspraktijk. Daarnaast spreekt de commissie haar waardering uit voor de regelmatig georganiseerde gastcolleges van mensen uit de beroepspraktijk.

De commissie stelt vast dat er in zowel de bachelor- als de masteropleiding voldoende aandacht is voor academische vorming en oriëntatie op de beroepspraktijk.

2.1.3 Didactisch concept

De commissie is nagegaan in hoeverre er sprake is van een passend didactisch concept en hoe dit concept wordt toegepast in de praktijk. Daarbij heeft zij tevens gekeken naar de toegepaste werkvormen per opleiding (zie Bijlage 6) en het aantal contacturen per fase van de studie (zie Bijlage 7).

Het didactisch concept is erop gericht dat studenten leren om zelfstandig, breed uiteenlopende communicatievraagstukken te beschrijven, analyseren en verklaren. Daarnaast worden studenten uitgedaagd om deze vraagstukken op kritische en academisch verantwoorde wijze te beantwoorden. Beide opleidingen streven ernaar dat studenten in aanraking komen met een mix aan onderwijs-, werk- en toetsvormen. De mix van werkvormen en opdrachten moet een actieve studiehouding bij studenten stimuleren. In de toepassing van het didactisch concept zoeken de opleidingen naar een balans tussen efficiëntie in het overdragen van kennis en inzicht, en ruimte voor individuele of groepsgewijze begeleiding.

De zelfstudie beschrijft dat de bacheloropleiding een mix kent van intensieve / activerende en extensieve werkvormen. In aansluiting op het didactisch concept is er naast hoor- en werkcolleges aandacht voor groepsopdrachten, een excursie, een casedag en diverse practica. Om de werkbelasting voor docenten te beperken, wordt vaak aan opdrachten gewerkt in groepen van drie tot zes studenten. Daarbij wordt regelmatig gebruik gemaakt van peer review tussen studenten; het programma Turnitin faciliteert dubbel blind peer review en wordt af en toe ingezet. Ook in de masteropleiding wordt overdracht van kennis en inzicht gecombineerd met het actief omgaan met de lesstof. Op één mastervak na worden hoorcolleges daarom afgewisseld met kleinschalige werkgroepen (circa 25 studenten). Er wordt gewerkt met praktijkcasussen, schriftelijke werkstukken, presentaties en groepsopdrachten. Ook in het masterprogramma wordt gebruik gemaakt van peer review tussen studenten.

De commissie kan zich vinden in de keuze voor het didactisch concept en stelt vast dat de werkvormen die worden toegepast in de bachelor- en masteropleiding aansluiten op het didactisch concept. De commissie acht het gemiddeld aantal contacturen adequaat. De commissie is positief over het streven van de opleiding om het onderwijs zoveel mogelijk in kleine groepen te laten plaats vinden. Het gevoel van kleinschaligheid werd tijdens het gesprek met de commissie door studenten benoemd als een positief kenmerk van de opleidingen. Studenten waarderen eveneens de actieve werkvormen waarin kennis en vaardigheden worden toegepast op actuele praktijkcasussen (onder andere tijdens het *Onderzoekseminar communicatiewetenschap*). De commissie stelt vast dat er een goede verhouding is tussen individueel en groepswork in de bachelor- en masteropleiding.

Voorzieningen

Op basis van de documentatie die zij heeft ontvangen en de gesprekken die zij heeft gevoerd met verschillende gremia, stelt de commissie vast dat er sprake is van adequate voorzieningen om de beoogde werkvormen te realiseren voor zowel bachelor- als masterstudenten. Studenten gaven tijdens het visitatiebezoek aan tevreden te zijn met de beschikbare werkplekken, het medialab (met een computerruimte die mediaonderzoek en experimenteel onderzoek faciliteert) en overige voorzieningen.

2.1.4 Internationalisering

De commissie is nagegaan in hoeverre internationalisering een rol speelt binnen de opleidingen Communicatiewetenschap. In de zelfstudie wordt de internationale oriëntatie van de bachelor- en masteropleiding niet expliciet benoemd. Ook in het gesprek met het management tijdens het visitatiebezoek bleek dat de aandacht voor internationalisering in beide opleidingen beperkt is. De commissie heeft ontdekt dat de internationalisering binnen de opleidingen Communicatiewetenschap vooral intern georganiseerd is en zich vooral richt op onderzoeksactiviteiten. In het kader van de internationalisering wordt een aantal vakken in de bacheloropleiding en masteropleiding in het Engels aangeboden. De opleidingen nemen buitenlandse docenten (van diverse nationaliteiten) aan, maar van internationale docentenuitwisseling is nauwelijks sprake.

Tijdens het bezoek heeft de commissie begrepen dat de studentenmobiliteit een ruime waaier van internationale locaties omvat. In het studiejaar 2010/2011 kwamen circa 45 studenten naar Amsterdam om internationale ervaring op te doen. De uitgaande mobiliteit in dat jaar was lager; 17 studenten volgden onderwijs in het buitenland. De commissie vindt vooral de uitgaande studentenmobiliteit laag. Tijdens het bezoek gaf het management aan niet te weten waarom studenten weinig gebruik maken van de mogelijkheden om onderwijs in het buitenland te volgen. De studenten die de commissie heeft gesproken noemden als belemmerende factoren financiële overwegingen, mogelijke studievertraging (met name in de masteropleiding) en beperkt inzicht in de mogelijkheden om in het buitenland te studeren.

De commissie stelt vast dat de internationale oriëntatie in beide opleidingen voldoet aan de geldende standaard, maar beperkt is. De commissie doet de suggestie om gericht beleid te formuleren op de internationalisering in beide opleidingen. Het stimuleren van internationale docentenuitwisseling (bijvoorbeeld in samenwerking met partneruniversiteiten) en het stimuleren van studenten om zich buiten de deur te ontwikkelen (bijvoorbeeld door het organiseren van voorlichtingsbijeenkomsten) vormen daarbij punten van aandacht. Gezien de beperkte ruimte voor studeren in het buitenland in het masterprogramma zou de internationalisering voor masterstudenten op alternatieve wijze vorm kunnen krijgen. Denk daarbij bijvoorbeeld aan het bestuderen van communicatievraagstukken in een meer internationale context, een internationale studiereis en het uitbreiden van het aantal Engelstalige vakken in de masteropleiding.

2.1.5 Instroom, studielast en rendement

De commissie heeft de kwantitatieve gegevens over instroom, studielast en rendementen van de bachelor- en masteropleiding Communicatiewetenschap bestudeerd. Deze gegevens zijn opgenomen in Bijlage 7.

In het algemeen viel het de commissie op dat de cijfermatige monitoring van de instroom-, doorstroom- en rendementsgegevens van beide opleidingen niet sterk leeft bij het management en de staf (docenten, opleidingscommissie, examencommissie). Enerzijds begrijpt de commissie dat de gestage groei van beide opleidingen en de positieve resultaten

ten aanzien van de doorstroom en het rendement geen zorgen baren en daardoor geen directe aanleiding tot gesprek vormen. Anderzijds hecht de commissie waarde aan het (tijdig) informeren van medewerkers en andere betrokkenen over de kwantitatieve prestaties, juist ook als deze positief stemmen. Een jaarlijkse, cijfermatige rapportage over de beoogde en gerealiseerde instroom-, doorstroom en rendementen kan hieraan bijdragen.

Instroom

Uit de Onderwijs- en Examenregeling van de bacheloropleiding blijkt dat alle VWO-profielen toegang geven tot de bacheloropleiding. Studenten uit het buitenland moeten aantonen dat zij de Nederlandse taal voldoende beheersen (NT2 niveau). Voor bezitters van verschillende getuigschriften bestaat de mogelijkheid om in te stromen wanneer zij geslaagd zijn voor het Colloquium Doctum. Er is één instroommoment per jaar (september).

De commissie stelt vast dat er voldoende studenten instromen in de bacheloropleiding Communicatiewetenschap. De kwantitatieve gegevens in de zelfstudie laten zien dat het aantal inschrijvingen voor de bacheloropleiding sinds de start van de opleiding in 2002 is opgelopen van 7 tot 169 studenten per jaar. Met name vanaf het studiejaar 2008/2009 is een sterke groei in studentaantallen zichtbaar. De instroom in de bacheloropleiding Communicatiewetenschap bestaat voornamelijk uit studenten met een afgeronde VWO-opleiding. In het studiejaar 2009/2010 is bovendien een stijging te zien in het aantal studenten dat instroomt vanuit het HBO (HBO propedeuse).

Volgens de zelfstudie worden tot de masteropleiding Communicatiewetenschap studenten toegelaten:

- met een afgeronde bacheloropleiding Communicatiewetenschap of Bestuurs- en organisatiewetenschap;
- met een afgerond premasterprogramma voor de master Communicatiewetenschap;
- met een andere bacheloropleiding van de Faculteit der Sociale Wetenschappen, mits een vooraf vastgestelde combinatie van bachelorvakken Communicatiewetenschap (waaronder in ieder geval het vak *Kwantitatieve onderzoeksmethoden*) voldoende is afgerond.

Ook voor de masteropleiding geldt jaarlijks één instroommoment in september.

Net als de bacheloropleiding vertoont ook de masteropleiding Communicatiewetenschap een toenemende instroom van studenten sinds het startjaar van de opleiding (2003/2004). In het studiejaar 2009/2010 stroomden 138 masterstudenten in. De meerderheid van deze studenten is afkomstig uit het HBO (68), gevolgd door studenten van de Vrije Universiteit Amsterdam (48) en studenten van andere Nederlandse universiteiten (20).

De commissie is tevreden over het aandeel studenten dat afkomstig is uit de bacheloropleiding van de Vrije Universiteit Amsterdam. Het weerspiegelt dat de bacheloropleiding in voldoende mate voorbereid op de masteropleiding en tegelijkertijd dat de bachelor- en masteropleiding gezien worden als afzonderlijke opleidingen. Ook is de commissie positief over de grote HBO-instroom in de masteropleiding. Op basis van de beschikbare documenten en het gesprek met het management tijdens het bezoek constateert de commissie dat de zijinstroom adequaat wordt gemanaged met het eenjarige premasterprogramma. Tijdens het visitatiebezoek gaven zowel het management als studenten en docenten aan dat het premasterprogramma gemotiveerde en gedisciplineerde studenten selecteert voor de masteropleiding. De strenge toelatingstoets (gericht op Engelse taalvaardigheid, wiskunde en schrijfvaardigheid) draagt hier volgens hen aan bij. De studenten

gaven bovendien aan dat de vakken in het premasterprogramma weliswaar pittig zijn, maar zowel inhoudelijk als methodologisch voldoende voorbereiden op het beoogde niveau bij aanvang van de masteropleiding. Tijdens het bezoek heeft de commissie begrepen dat de opleiding voornemens is het premasterprogramma te verkorten van 60 EC naar 30 EC. De keuzevrijheid in vakken over academische vaardigheden wordt hierdoor beperkt. Gelet op de beheersbaarheid van het programma en de beperking van de studieduur kan de commissie zich vinden in deze keuze.

Studielast

De commissie is nagegaan of er sprake is van een reële studielast die overeenkomt met het aantal studiepunten dat per vak en voor de totale opleidingen staat. De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek geen signalen opgevangen dat studenten of docenten de studeerbaarheid van beide opleidingen als een probleem ervaren. De zelfstudie beschrijft dat zowel studenten als docenten voor de herziening van de programmastructuur in 2011 klaagden over problemen om de spanningsboog een semester lang vol te houden. Het opdelen van de semesterlange vakken in vakken met een kortere doorlooptijd lijkt deze problemen te hebben verholpen. De commissie is akkoord met deze aanpassing, maar wijst tegelijkertijd op het streven naar zelfstandigheid, wat in haar ogen ook betekent dat studenten leren om zich een langere periode te concentreren.

Het gemiddeld aantal contacturen per fase van de studie komt volgens de commissie overeen met de landelijke standaarden (zie Bijlage 7). Terwijl studenten tijdens het visitatiebezoek het premasterprogramma en masterprogramma als ‘pittig’ bestempelden, gaven zij aan dat de bacheloropleiding ‘goed te doen’ is. Dit geldt overigens niet voor alle bachelorvakken; met name de vakken waarin kwantitatieve methoden aan de orde komen, worden door studenten als moeilijk ervaren. De commissie vond het opmerkelijk dat een aantal bachelorstudenten zou willen dat de roostering van vakken strakker op elkaar aansluit, zodat zij betaalde werkzaamheden gemakkelijker overdag kunnen plannen. De commissie schaart zich op dit punt achter het standpunt van het management en de opleidingscommissie dat ook in de bacheloropleiding 40 uur per week aan de studie besteed dient te worden en tussenuren door studenten dienen te worden ingevuld met studieactiviteiten. De commissie raadt aan om het onderwijs zodanig in te blijven richten dat bachelorstudenten (met voorbereidingen, contacturen en opdrachten) voldoende tijd aan hun studie moeten besteden om het programma succesvol te doorlopen. Hierover dient bovendien helder en regelmatig aan studenten te worden gecommuniceerd.

De commissie stelt op basis van de informatie die zij heeft gekregen en de gesprekken die zij heeft gevoerd met studenten, docenten, de opleidingscommissie en het management vast dat de studeerbaarheid en de bewaking ervan bij beide opleidingen acceptabel is.

Rendement

In de zelfstudie van de Vrije Universiteit Amsterdam worden geen streefcijfers over het studierendement of het uitvalpercentage per opleiding benoemd. Uit haar gesprek met het management heeft de commissie begrepen dat de opleidingen Communicatiewetenschap wat betreft de rendementen hoger scoort dan de streefgetallen van de Vrije Universiteit Amsterdam. Uit de kwantitatieve gegevens per opleiding (zie Bijlage 7) blijkt bovendien dat de rendementen van zowel de bacheloropleiding als de masteropleiding relatief hoog zijn in vergelijking met andere Nederlandse opleidingen. Ook de uitvalpercentages van beide opleidingen zijn beperkt.

Er zijn geen gegevens bekend over de gemiddelde studieduur (in maanden) in de bacheloropleiding. Volgens het management is de gemiddelde studieduur in de bacheloropleiding teruggebracht door de toegenomen aandacht voor selectie (bijvoorbeeld door invoering van het Bindend Studieadvies). Tot spijt van de commissie kan dit niet cijfermatig worden onderbouwd. Gemiddeld rondt een student de masteropleiding in vijftien maanden af.

De commissie spreekt haar bewondering uit over de gerealiseerde rendementen en stelt vast dat de bachelor- en masterrendementen meer dan voldoen aan de geldende standaard. De commissie wijst nogmaals op de meerwaarde van een regelmatige en structurele monitoring (van onder meer rendementen en studieduur) om onderwijsprestaties en effecten van beleidsmaatregelen in beeld te brengen en waar nodig bij te kunnen sturen.

2.1.6 Studiebegeleiding en informatievoorziening

Op basis van de ontvangen documentatie en de gesprekken die zij met diverse gremia heeft gevoerd tijdens het visitatiebezoek, stelt de commissie vast dat er sprake is van adequate monitoring van de studievoortgang en studieondersteuning voor zowel bachelor- als masterstudenten.

Studiebegeleiding tijdens de opleidingen Communicatiewetenschap wordt gegeven door eigen studieadviseurs, docenten en studenten onderling. Voor diverse begeleiding en training kunnen studenten terecht bij het Centrum voor Studie en Loopbaan van de Vrije Universiteit Amsterdam. De studieondersteuning is vooral in het eerste bachelorjaar intensief. Docenten van de *Bachelorwerkgroepen Communicatiewetenschap* hebben gedurende het eerste studiejaar een begeleidende rol. Daarnaast hanteert de bacheloropleiding in het eerste studiejaar een mentorsysteem, waarbij een ouderejaars student een eerstejaars student ondersteunt bij studiegerelateerde zaken. De studievoortgangscontrole in het eerste bachelorjaar vindt plaats via het Bindend Studieadvies (BSA). De commissie heeft begrepen dat de studieadviseurs aan het begin van het eerste studiejaar algemene voorlichting geven over het BSA. In januari krijgt iedere student een e-mail met daarin een update over zijn/haar (voorlopige) BSA. Indien daar aanleiding toe is, wordt een afspraak gepland met de studieadviseur en worden individueel verbetermaatregelen besproken. Aan het einde van het studiejaar ontvangt iedere student het definitieve BSA.

Tijdens de visitatie heeft de commissie van studenten en alumni begrepen dat zij tevreden zijn over de studieondersteuning die er vanuit de opleiding wordt geboden. Studenten benoemden de bereikbaarheid van docenten en het mentorsysteem als positieve punten. Ook de begeleiding van studieadviseurs rond het BSA wordt door hen gewaardeerd. De commissie sluit zich aan bij deze positieve waardering. Daarnaast gaven studenten aan dat de overgang van zeer intensieve studiebegeleiding in het eerste bachelorjaar naar geringe studiebegeleiding (op maat) in het tweede bachelorjaar erg groot is. De studiebegeleiding in het tweede en derde bachelorjaar en in de masteropleiding is sterk afhankelijk van het eigen initiatief van de studenten. Het management van de bacheloropleiding veronderstelde tijdens het visitatiebezoek dat studenten in het eerste studiejaar voldoende handvatten aangereikt krijgen om in de daaropvolgende jaren zelfstandig de weg naar de studieadviseur of andere vormen van studieondersteuning te vinden. De commissie zet hier, met name voor studenten in het tweede bachelorjaar, vraagtekens bij en pleit voor een meer geleidelijke overgang van de intensiteit van studiebegeleiding van het eerste naar het tweede bachelorjaar. De commissie raadt aan om al in het eerste bachelorjaar aandacht te besteden aan het zelfstandig inschakelen van studiebegeleiding en het opzoeken van studie-informatie via de diverse bronnen.

Eventueel kan het mentorsysteem in de eerste helft van het tweede bachelorjaar worden voortgezet.

Studenten merkten in het gesprek met de commissie bovendien op dat er weliswaar veel informatie beschikbaar is via de website en de online leeromgeving Blackboard, maar dat de informatie moeilijk te vinden en soms slecht toegankelijk is. Een korte zoektocht naar informatie op de website en de online leeromgeving van de bacheloropleiding door de commissie bevestigde dit beeld. De commissie stelt vast dat de online informatievoorziening beter toegankelijk kan worden gemaakt.

De commissie heeft tijdens haar bezoek tevens gesproken met twee studieadviseurs. Op basis van deze gesprekken is zij ervan overtuigd dat de studieadviseurs in staat zijn om studenten adequaat te adviseren en begeleiden.

2.1.7 Personeel

De zelfstudie beschrijft dat het merendeel van de vakken in de bachelor- en masteropleiding wordt verzorgd door de docenten van de afdeling Communicatiewetenschappen. Onderwijs op het gebied van methoden en technieken wordt in beide opleidingen verzorgd door de afdeling Sociologie. In de bacheloropleiding wordt een aantal vakken door andere afdelingen van de Faculteit der Sociale Wetenschappen verzorgd en, afhankelijk van de invulling van de profileringsruimte, door andere afdelingen van de Vrije Universiteit Amsterdam of andere universiteiten.

Kwantitatieve personeelsbezetting

Volgens de zelfstudie zijn in het cursusjaar 2011/2012, naast ondersteunende staf en student assistenten, 48 personen betrokken bij het bacheloronderwijs. Van hen zijn er 35 werkzaam vanuit de afdeling Communicatiewetenschap. In de masteropleiding zijn 33 personen betrokken bij het onderwijs, waarvan 32 vanuit de eigen afdeling. Bijlage 7 geeft een overzicht van het personeel dat verantwoordelijk is voor de bachelor- en masteropleiding Communicatiewetenschap. Omdat geen uitsplitsing is gemaakt naar onderzoeks- en onderwijstijd (uitgedrukt in FTE) is het niet mogelijk de staf-studentratio te berekenen. Wel heeft de commissie tijdens haar bezoek van docenten begrepen dat de werkdruk in beide opleidingen acceptabel is. De herziening van het bachelor- en mastercurriculum in 2011 heeft weliswaar geleid tot een verhoging van de onderwijslast, maar volgens docenten is deze verhoogde werkdruk van tijdelijke aard. De commissie heeft van het management begrepen dat zij de toegenomen werkdruk door de groei in studentaantallen onder meer heeft proberen op te vangen door te werken met docententeams van ongeveer 6 docenten per vak. Ieder vak kent een coördinator, seniormedewerkers verzorgen de hoorcolleges en werkgroepen kunnen worden ingevuld door diverse docenten. Het voordeel van deze werkwijze is volgens het management en de docenten de flexibele inzet van werkgroepdocenten, de bundeling van verschillende expertises per vak en de vanzelfsprekende bewaking van overlap en samenhang met andere vakken binnen de opleiding.

De commissie vraagt zich af of de invoering van docententeams daadwerkelijk bijdraagt aan een verlaging van de werkdruk. Docenten gaven aan dat vooral in de opstartfase van een nieuw vak meer afstemming en coördinatie nodig is, waardoor de efficiëntiewinst beperkt is. Desondanks heeft de commissie tijdens haar bezoek van studenten vernomen dat zij altijd contact met docenten op kunnen nemen en ondersteund worden indien zij hiertoe zelf het initiatief nemen. Bovendien geeft het voornemen van het management om het personeelsbestand in het najaar van 2012 uit te breiden met drie UD's het nodige vertrouwen dat de relatieve onderwijstaak per medewerker binnen afzienbare tijd wordt verlaagd. De

commissie stelt dan vast ook dat de kwantitatieve personeelsbezetting van beide opleidingen adequaat is.

Kwalitatieve personeelsbezetting

De commissie heeft de kwaliteit van het personeel van beide opleidingen bestudeerd. In de zelfstudie staat beschreven dat het bacheloronderwijs vanuit de afdeling Communicatiewetenschap wordt verzorgd door twee hoogleraren, drie UHD's, twaalf UD's, zeventien docenten en een promovenda. Het masteronderwijs wordt vanuit de afdeling Communicatiewetenschap verzorgd door twee hoogleraren, drie UHD's, twaalf UD's, veertien docenten en een PhD-student. De commissie stelt vast dat er sprake is van een goede verhouding in het aantal hoogleraren, hoofddocenten, UD's en daaronder een breed draagvlak van docenten.

De commissie heeft begrepen dat alle docenten zich bezighouden met wetenschappelijke onderzoeksactiviteiten. De commissie waardeert dit zeer; op deze wijze wordt gewaarborgd dat onderwijs wordt gedreven door (eigen) onderzoeksinzet. Tijdens de visitatie spraken studenten positief over de lessen die zij van onderzoekers krijgen; zij hebben het gevoel deel uit te maken van een onderzoeksgemeenschap. De commissie wijst daarom nogmaals op de druk die door de vernieuwing van het bachelor- en mastercurriculum is ontstaan op de onderzoekstijd van het personeel. De commissie is van mening dat de wisselwerking tussen onderzoek en onderwijs in geen enkele academische opleiding mag ontbreken. Een goede balans tussen onderzoeks- en onderwijsactiviteiten is daarvoor noodzakelijk. Zoals eerder gezegd, verwacht de commissie dat de opleiding ervoor zorg draagt dat de relatieve onderwijstaak van docenten de komende tijd daalt, zodat weer meer tijd vrij komt voor onderzoek.

De staf bestaat uit academisch geschoolden, maar ongeveer de helft van het personeel is gepromoveerd. Een aantal niet-gepromoveerde docenten volgt momenteel een promotietraject. De commissie neemt aan dat de gelijke vertegenwoordiging van het aantal gepromoveerden en niet-gepromoveerden is te wijten aan de forse groei van de opleidingen in de laatste jaren. De commissie verwacht dat de opleidingen zo snel als mogelijk de balans terugbrengt naar een situatie waarin een substantiële meerderheid van de docenten gepromoveerd is. De inhoudelijke verantwoordelijkheid voor vakken wordt binnen de bachelor- en masteropleiding in de regel gedragen door personeel in de functie UD of hoger. Hierop wordt in twee vakken een uitzondering gemaakt; de vakken worden gecoördineerd door niet-gepromoveerde docenten. De commissie gaat er vanuit dat ook dit van tijdelijke aard is en verwacht dat de opleiding er binnen afzienbare tijd zorg voor draagt dat alle vakcoördinatoren gepromoveerd zijn.

Vrijwel alle onderwijsgevende medewerkers beschikken over de basiskwalificatie onderwijs. Studenten gaven tijdens het gesprek met de commissie aan over het algemeen tevreden te zijn over de didactische kwaliteiten van de docenten. De commissie is te spreken over het feit dat medewerkers op alle functieniveaus betrokken zijn bij het onderwijs.

De commissie stelt vast dat er over het algemeen sprake is van een voldoende evenwichtige samenstelling van de staf qua onderwijs- en onderzoekskwaliteit.

2.1.8 Interne kwaliteitszorg

Betrokkenheid studenten en docenten

De commissie is nagegaan in hoeverre studenten en docenten betrokken en gehoord worden bij het evalueren en verbeteren van de kwaliteit van het onderwijs. In zowel de bacheloropleiding, als de masteropleiding worden volgens de zelfstudie regelmatig en op systematische wijze gegevens verzameld over de kwaliteit van de opleidingen. Voor evaluatie op vakniveau wordt gebruik gemaakt van studentenenquêtes. Op opleidingsniveau omvat het systeem van interne kwaliteitszorg een jaarlijks studenttevredenheidsonderzoek. Op basis van de resultaten van de genoemde evaluaties worden verbetermaatregelen getroffen. De onderwijsmanagers en de bachelorcoördinator zien toe op het nakomen van verbeterafspraken. Ook in functioneringsgesprekken met docenten wordt aandacht besteed aan resultaten van onderwijsbeoordelingen.

De bachelor- en masteropleiding beschikken over een gezamenlijke opleidingscommissie met een adviserende rol aan het management. De opleidingscommissie vervult een belangrijke rol in de kwaliteitszorg van beide opleidingen. De commissie heeft de indruk dat haar adviezen door het management serieus worden genomen. Aandachtspunten van de opleidingscommissie zijn de vakevaluaties, wijzigingen in de curricula en wijzigingen in de onderwijs- en examenregeling. Studenten kunnen vragen of klachten melden per e-mail of via de Facebookpagina van de opleidingscommissie. Daarnaast heeft de opleidingscommissie recent focusgroepsessies gestart om met studenten per studiejaar te evalueren wat ze van het onderwijs vinden.

De betrokkenheid van docenten bij de kwaliteit van het onderwijs loopt enerzijds via de opleidingscommissie en anderzijds via de formele afdelingsvergaderingen en de informele 'brown bag teaching lunches'. De lunchbijeenkomsten vormen een platform voor het uitwisselen van ervaringen en best practices, en bieden de gelegenheid om tot overeenstemming te komen over hoe bepaalde regels in het onderwijs moeten worden toegepast.

De commissie spreekt haar waardering uit over de betrokkenheid van studenten en docenten bij de interne kwaliteitszorg van de opleidingen Communicatiewetenschap. De commissie waardeert het initiatief van de opleidingscommissie om focusgroepsessies te organiseren en is positief over de 'brown bag teaching lunches' die een mooie aanvulling vormen op het formele afdelingsoverleg. De commissie herhaalt haar advies om in het kader van de interne kwaliteitszorg meer aandacht te besteden aan de cijfermatige monitoring van instroom, doorstroom en rendementen (zie 2.1.5). Dit kan bijdragen aan het verhogen van de betrokkenheid van docenten en studenten bij de onderwijsprestaties van beide opleidingen.

Verbetermaatregelen naar aanleiding van de vorige visitatie

De commissie is nagegaan welke verbetermaatregelen geïnitieerd zijn naar aanleiding van de vorige visitatie in 2006. De commissie heeft gezien dat er in de afgelopen periode wijzigingen zijn gepland en/of doorgevoerd op basis van de resultaten van visitatie en evaluatieresultaten van de afgelopen periode. Zo is op advies van de vorige visitatiecommissie meer samenhang aangebracht in de bachelor- en masteropleiding door de verbinding met de drie sferen van Habermas en de vier masterspecialisaties. Ook is in het programma van het eerste bachelorjaar meer aandacht gekomen voor communicatiewetenschappelijke vakken. Bovendien is het empirische gehalte van de bachelorthesis opgeschroefd. Elders in deze rapportage is ook verschillende malen aan de doorgevoerde verbeteringen gerefereerd.

De commissie is tevreden over de acties die het management heeft ondernomen om de opleidingen te verbeteren. De commissie gaat er vanuit dat de opleidingen nauwkeurig omgaan met de adviezen die in dit rapport zijn opgenomen. De commissie heeft voldoende vertrouwen in het management, de staf, de opleidingscommissie en de examencommissie om vast te stellen dat er vanuit de opleidingen voldoende zicht en controle is op de kwaliteit van het onderwijs.

2.2. Overwegingen

De huidige curricula van de bachelor- en masteropleiding Communicatiewetenschap zijn evenwichtig en coherent samengesteld. De opbouw en samenhang van beide opleidingen zijn helder en logisch, mede dankzij de koppeling aan de drie sferen van Habermas in het bachelorprogramma (de private, organisationele en publieke sfeer) en de vier specialisaties in de masteropleiding (*Politieke en publieke communicatie*, *Marketing en gezondheidsvoorlichting*, *Corporate communicatie en nieuwe media* en *Mediapsychologie*). De inhoud en het niveau van de opleidingen is adequaat en waarborgt dat afgestudeerden voldoen aan de eindkwalificaties van de opleidingen. De commissie stelt vast dat de aandacht voor de wetenschappelijke en beroepsoriëntatie voldoende in balans is, zonder dat de opleiding inboet op haar uitgesproken academische profiel.

Op basis van de bestudeerde documentatie en de gesprekken tijdens het visitatiebezoek concludeert de commissie dat de internationale oriëntatie van de bachelor- en masteropleiding voldoet aan de geldende standaard, maar beperkt is. De commissie doet de suggestie om gericht beleid te formuleren op het stimuleren van internationale docentenuitwisseling en het stimuleren van de eigen studenten om internationale ervaring op te doen.

De commissie kan zich vinden in het didactisch concept van de opleidingen Communicatiewetenschap. Zij ziet de uitwerking ervan voldoende terug in de verschillende werk- en toetsvormen. De commissie spreekt haar waardering uit voor het streven naar kleinschalig onderwijs in werkcolleges en groepsopdrachten. De opleidingsspecifieke voorzieningen ondersteunen het didactisch concept voldoende. Wel adviseert de commissie om de online informatievoorziening beter toegankelijk te maken, zodat studenten beter in staat worden gesteld om ondersteunende informatie en contactgegevens zelfstandig te verzamelen. De studieadviseurs, docenten en studenten onderling (via een mentorsysteem voor eerstejaars bachelorstudenten) zorgen voor een adequate monitoring van de studievoortgang en studieondersteuning van studenten. De begeleiding rond het bindend studieadvies is in orde.

De commissie concludeert dat de instroom en doorstroom in beide opleidingen voldoende is. Zij is positief over de grote HBO-instroom in de masteropleiding en heeft waardering voor de adequate voorbereiding en selectie van deze (en andere) studenten in het premasterprogramma. De studielast en het aantal contacturen in beide opleidingen zijn acceptabel. De commissie heeft bewondering voor het gerealiseerde rendement in zowel de bachelor- als masteropleiding; dit is relatief hoog in vergelijking met andere Nederlandse opleidingen.

Hoewel de huidige werkdruk aan de hoge kant is door de recente herziening van het bachelor- en masterprogramma, is de kwantitatieve personeelsbezetting volgens de commissie acceptabel. De betrokkenheid van de docenten op alle functieniveaus en de aandacht van het management voor de onderwijscapaciteit dragen hieraan bij. De commissie verwacht van de opleiding dat zij zo snel als mogelijk zorgt voor een verlichting van de relatieve onderwijstaak van docenten, zodat weer meer tijd ontstaat voor onderzoek. De commissie is positief over

het feit dat alle docenten zich bezig houden met wetenschappelijke onderzoeksactiviteiten. De commissie neemt aan dat de gelijke vertegenwoordiging van het aantal gepromoveerden en niet-gepromoveerden is te wijten aan de forse groei van de opleidingen in de laatste jaren. De commissie verwacht dat de opleidingen zo snel mogelijk de balans terug brengt naar een situatie waarin een substantiële meerderheid van de docenten gepromoveerd is.

Tijdens haar bezoek heeft de commissie ervaren dat er sprake is van betrokkenheid van studenten, docenten en het management bij de kwaliteit van het onderwijs. Er zijn de afgelopen jaren diverse verbetermaatregelen getroffen om de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren.

De commissie concludeert dat de inhoud en vormgeving van het programma, de kwaliteit van het personeel en de opleidings specifieke voorzieningen, de toegelaten studenten voldoende in staat stellen om de beoogde eindkwalificaties te bereiken.

2.3. Conclusie

Bacheloropleiding Communicatiewetenschap: de commissie beoordeelt Standaard 2 als **voldoende**.
Masteropleiding Communicatiewetenschap: de commissie beoordeelt Standaard 2 als **voldoende**.

Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing en toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.

Toelichting:

Het gerealiseerde niveau blijkt uit de tussentijdse en afsluitende toetsen, de afstudeerwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren. De toetsen en de beoordeling zijn valide, betrouwbaar en voor studenten inzichtelijk.

3.1. Bevindingen

In deze standaard worden de bevindingen over de toetsing weergegeven (3.1.1). Vervolgens wordt de vraag beantwoord of studenten de beoogde eindkwalificaties van de opleidingen realiseren (3.1.2).

3.1.1 Toetsing

De commissie is nagegaan of de bacheloropleiding en masteropleiding Communicatiewetenschap beschikken over een adequaat systeem van toetsing. Zij heeft gekeken naar het toetsbeleid, het functioneren van de examencommissie en de toetsvormen, waaronder de opzet van de scriptie(procedure).

Toetsbeleid en toetsprocedure

In de onderwijs- en examenregeling (OER) zijn de regelingen voor toetsing opgenomen. De regelingen hebben betrekking op het aantal toetsen, de frequentie en tijdvakken van toetsing, toetsvormen (waaronder mondelinge tentamens), de beoordeling, vaststelling en bekendmaking van uitslagen en het inzagerecht en de nabespreking van toetsen. Ook gaat de OER in op het vrijstellingsbeleid. De opleidingen Communicatiewetenschap hebben geen aanvullend(e) beleid of richtlijnen geformuleerd ten aanzien van de toetsing.

In zowel de bachelor- als de masteropleiding worden vrijwel alle vakken afgesloten met een individueel, schriftelijk tentamen. In de bacheloropleiding is het tentamencijfer vaak een deelcijfer dat wordt aangevuld met de beoordeling van (groeps)opdrachten, werkstukken of presentaties. Toetsing vindt plaats aan het einde van de periode waarin het vak gegeven is. In de week voorafgaand aan de toets wordt geen nieuwe stof meer behandeld en wordt een responsiecollege gegeven waar vragen van studenten worden beantwoord en oefenvragen worden behandeld. Via de online leeromgeving Blackboard worden bovendien proeftentamenvragen verspreid. Voor ieder vak krijgen studenten tweemaal de mogelijkheid om deel te nemen aan het tentamen. De herkansing wordt ongeveer acht weken na de eerste tentamengelegenheid aangeboden.

De beoordeling van tentamens en (groeps)opdrachten geschiedt volgens vooraf bekend gemaakte beoordelingsaspecten en –criteria. Bij groepsopdrachten wordt regelmatig gebruik gemaakt van formulieren waarop studenten de inzet en bijdrage van zichzelf en de groepsgenoten beoordelen op een aantal relevante aspecten (peer review). Op basis van deze formulieren beoordeelt de docent de individuele bijdrage aan het groepswerk. Bovendien wordt free rider gedrag hiermee tegengegaan. De tentamenresultaten worden binnen twintig werkdagen bekend gemaakt aan de student. Studenten hebben, naast het recht op inzage, recht op (collectieve of individuele) nabespreking van hun tentamen met de examinator.

De commissie stelt vast dat de informatievoorziening aan studenten over toetsing in orde is. Informatie over het toetsprogramma en toetsvormen per vak is beschikbaar in de studiegidsen. Bovendien worden studenten via de online leeromgeving Blackboard geïnformeerd over de vorm van toetsing, beoordelingscriteria en de wijze waarop het eindcijfer wordt bepaald. Na

afloop van het tentamen worden ook de modelantwoorden van het tentamen op Blackboard geplaatst. Tijdens het visitatiebezoek gaven studenten aan dat tentamens doorgaans op tijd worden nagekeken.

In de zelfstudie wordt beschreven dat de afdeling Communicatiewetenschap in aanvulling op de OER geen sterk toetsgestuurd beleid kent waarmee systematisch wordt gecheckt of en hoe de eindtermen van de verschillende vakken adequaat worden getoetst. Op basis van de documentatie die ter inzage lag tijdens het visitatiebezoek en de gesprekken die zij heeft gevoerd met het management, docenten en de examencommissie bevestigt de commissie deze constatering. De commissie heeft tijdens haar bezoek gezien dat er (in)formeel overleg gevoerd wordt over de kwaliteitsbewaking van de toetsing, maar dat dit over het algemeen niet systematisch plaatsvindt. Zo heeft de commissie uit het gesprek met docenten bijvoorbeeld begrepen dat toetsen doorgaans wel door een tweede docent worden bekeken, maar dat deze kwaliteitsborging niet is geformaliseerd of gestructureerd. De kwaliteitstoetsing is bovendien veelal reactief. Een voorbeeld is de analyse die het Onderwijscentrum achteraf uitvoert op meerkeuzetentamens en de bijbehorende antwoorden van studenten. De resultaten van deze analyse worden doorgestuurd aan de betreffende examinerator en kunnen een aanleiding zijn om het tentamen (op onderdelen) te herzien. Het management van beide opleidingen erkent deze tekortkomingen en is in samenwerking met haar staf op zoek naar verbetermaatregelen. De commissie raadt aan om de kwaliteitscontrole vooraf en achteraf voor alle toetsen te structureren en formaliseren.

De commissie stelt vast dat er sprake is van voldoende adequaat toetsbeleid, dat duidelijk wordt gecommuniceerd aan studenten. De commissie adviseert de opleidingen om (meer) regelmatig aandacht te besteden aan het toetsbeleid, de controle op de kwaliteit van toetsing en de verbetering daarvan.

Examencommissie

Met ingang van 2011 heeft de Faculteit der Sociale Wetenschappen een centrale examencommissie. Deze examencommissie heeft de afzonderlijke examencommissies van de verschillende opleidingen vervangen. De facultaire examencommissie bestaat uit vertegenwoordigers van iedere opleiding en wordt ondersteund door een ambtelijk secretaris. De examencommissie is verantwoordelijk voor:

- de uitvoering van de OER;
- de goedkeuring van de invulling van de profileringsruimte;
- het verlenen van vrijstellingen;
- het beoordelen van voorstellen voor een vrij bachelorprogramma;
- het verstrekken van studieadviezen;
- het bepalen of aan alle eisen van de opleiding is voldaan, voordat het getuigschrift uitgereikt kan worden;
- het vaststellen van fraude en het bepalen van sancties in het geval van fraude.

Tijdens de visitatie heeft de commissie met de examencommissie gesproken over haar rol bij het implementeren van het toetsbeleid en het bewaken van de kwaliteit van toetsing. De commissie heeft vastgesteld dat er vanuit dit gremium voldoende zicht is op en aandacht besteed wordt aan de kwaliteit van toetsing. Wel vindt de commissie de houding van de examencommissie tamelijk reactief. De commissie pleit voor een meer proactieve opstelling van de examencommissie om de professionalisering en structurering van de kwaliteitsbewaking van toetsing binnen de opleidingen Communicatiewetenschap te realiseren. Ook is in de ogen

van de commissie een rol voor de examencommissie weggelegd om de afstemming tussen de eindkwalificaties en toetsen te waarborgen (zie *Toetsvormen*). Dit kan bijvoorbeeld vorm krijgen doordat de examencommissie op systematische wijze *vooraf* tentamens controleert op kwaliteit en de verbinding met de te toetsen eindkwalificaties.

De commissie stelt tevreden vast dat er een overkoepelende, facultaire examencommissie aanwezig is. Tegelijk vindt de commissie het belangrijk dat er voldoende oog is voor het systeem van toetsing van iedere afzonderlijke opleiding. De commissie is tevreden over de aanwezigheid van subcommissies (bestaande uit twee docenten per opleiding) die fungeren als klankbord voor de facultaire examencommissie.

Toetsvormen

In de zelfstudie wordt beschreven dat in de bachelor- en masteropleiding gebruik wordt gemaakt van verschillende instrumenten om kennis en inzicht en/of vaardigheden te toetsen. Voorkomende toetsvormen in beide opleidingen zijn schriftelijke tentamens (meerkeuze- en open vragen), papers, casestudies, presentaties en individuele en groepsopdrachten. Bij een aantal vakken is sprake van een combinatie van deze toetsvormen, die samen het eindoordeel bepalen.

In de zelfstudie benoemt de opleiding zelf als zwak punt dat relatief veel tentamens geheel bestaan uit meerkeuzevragen. Dit maakt de variatie in toetsing beperkt. De commissie onderschrijft deze conclusie en maakt zich zorgen over het aandeel van meerkeuzetentamens. Gedurende het bezoek is meerdere malen gesproken over de diversiteit van toetsvormen in beide programma's met daarbij veel aandacht voor de gekozen variëteit in toetsvormen.

Volgens het overzicht van ingezette tentamens in het studiejaar 2011/2012 dat het management tijdens de visitatie heeft verstrekt, ziet de verdeling van toetsvormen er als volgt uit:

Jaar 1:

- 5 vakken (30 EC): toetsing geheel bestaande uit meerkeuzevragen.
- 3 vakken (18 EC): toetsing op basis van combinatie van vormen (waaronder open vragen, schriftelijke werkstukken, et cetera) met gedeeltelijk meerkeuzevragen.
- 2 vakken (12 EC): toetsing zonder gebruik van meerkeuzevragen.

Jaar 2:

- 1 vak (6 EC): toetsing geheel bestaande uit meerkeuzevragen.
- 6 vakken (36 EC): toetsing op basis van combinatie van vormen met gedeeltelijk meerkeuzevragen.
- 3 vakken (18 EC): toetsing zonder gebruik van meerkeuzevragen.

Jaar 3:

Het derde jaar van het bachelorprogramma bestaat uit een profileringsruimte van 30 EC en een thesis van 18 EC. Hiernaast volgen studenten 2 vakken (12 EC). Eén vak op het gebied van methoden en technieken waarin wordt getoetst met een combinatie van meerkeuzevragen en open vragen. Voor het overige vak kunnen studenten de keuze maken uit 3 vakken waarvan slechts bij één vak de toetsing volledig bestaat uit meerkeuzevragen. Dus, afhankelijk van de keuze:

- 0 of 1 vak: toetsing geheel bestaande uit meerkeuzevragen.
- 1 of 2 vakken: toetsing op basis van combinatie van vormen met gedeeltelijk meerkeuzevragen.
- Bachelorthesis (18 EC): toetsing zonder gebruik van meerkeuzevragen.

In het eenjarige masterprogramma volgen naast een afsluitende thesis (24 EC) studenten een 6-tal vakken (36 EC). Drie van deze vakken worden door alle studenten gevolgd, en voor de overige 3 hebben studenten een (gelimiteerde) keuzevrijheid). Hieronder een overzicht:

- 1 vak (6 EC): toetsing geheel bestaande uit meerkeuzevragen.
- 2 tot 4 vakken (12 tot 24 EC)¹: toetsing op basis van combinatie van vormen met gedeeltelijk meerkeuzevragen.
- 1 tot 3 vakken (6 EC tot 18 EC)²: toetsing zonder gebruik van meerkeuzevragen
- MSc thesis (24 EC): toetsing zonder gebruik van meerkeuzevragen.

Het overzicht laat zien dat van de 150 EC in het bachelorprogramma (de minor van 30 EC buiten beschouwing gelaten) 36 of 42 EC wordt getoetst met enkel meerkeuzetentamens, dat 60 of 66 EC wordt getoetst met een combinatie van toetsvormen waaronder meerkeuzevragen en 48 EC uit het bachelorprogramma wordt getoetst zonder gebruik te maken van meerkeuzevragen. Het overzicht laat een afname zien van het aantal EC dat wordt afgesloten door middel van meerkeuzevragen (respectievelijk 30 EC in jaar 1, 6 EC in jaar 2 en 6 EC in jaar 3 van de bacheloropleiding). In het huidige master programma wordt 1 introducerend vak (6 EC) afgesloten met een toetsing enkel door meerkeuzevragen, 2 tot 4 vakken (12 tot 24 EC) worden getoetst met een combinatie van vormen met gedeeltelijk meerkeuzevragen.

De commissie begrijpt dat, gezien het substantiële en groeiende studentaantal in de bacheloropleiding, in het eerste bachelorjaar relatief veel gebruik wordt gemaakt van meerkeuzetentamens. Het veelvuldig gebruik van tentamens die voor het grootste deel of volledig uit meerkeuzevragen bestaan, in het tweede en derde bachelorjaar en in het masterprogramma acht zij echter onwenselijk. Volgens de commissie sluit deze vorm van toetsing in de latere jaren van de studie onvoldoende aan bij de beoogde en dan (deels) gerealiseerde competenties van studenten. De commissie verwacht dan ook van de opleidingen dat het aandeel meerkeuzetoetsen in het tweede en derde bachelorjaar wordt afgebouwd, waarbij er sprake blijft van een afname van meerkeuzetoetsen gedurende het bachelorprogramma. Bovendien verwacht de commissie dat de meerkeuzetentamens zoveel mogelijk uit het masterprogramma verdwijnen. Daarnaast vraagt de commissie de opleiding om er op korte termijn voor te zorgen dat de resterende meerkeuzevragen in tentamens altijd worden gecombineerd met open vragen.

Aanvullend stelt de commissie na bestudering van diverse (meerkeuze)tentamens vast dat de gekozen toetsvorm en de beoogde leerdoelen of eindkwalificaties niet in alle vakken voldoende op elkaar zijn afgestemd. De commissie heeft bij een aantal vakken (bijvoorbeeld in de mastervakken *Current Issues in Communication Science* en *Interne communicatie en nieuwe media*) geconstateerd dat de beoogde inzichten en vaardigheden onvoldoende in het (meerkeuze)tentamen worden getoetst. Deze tekortkoming wordt bovendien niet in alle

¹ Afhankelijk van de gemaakte keuzes kunnen dit 2, 3 of 4 vakken zijn. In dat geval worden resp. 3, 2 of 1 vak afgesloten met toetsvormen zonder meerkeuzevragen.

² Afhankelijk van de gemaakte keuzes kunnen dit 1, 2 of 3 vakken zijn. In dat geval worden resp 4, 3 of 2 vakken afgesloten met een combinatie van toetsvormen met gedeeltelijk meerkeuzevragen.

gevallen gecompenseerd door de toetsing van kennis of vaardigheden in een andere toetsvorm (bijvoorbeeld in een werkstuk of presentatie). De commissie vraagt hier aandacht voor en ziet een belangrijke rol weggelegd voor de examencommissie om de kwaliteitsbewaking van toetsing te waarborgen. De commissie vindt de ondersteuning die examinatoren kunnen ontvangen bij het opstellen van meerkeuzetentamens (via het Onderwijscentrum, in het BKO-traject en tijdens afdelingsbijeenkomsten) waardevolle eerste stappen in het bewaken van de kwaliteit van toetsing.

Op basis van de zelfstudie en de toetsen die ter inzage lagen tijdens het bezoek stelt de commissie vast dat er in beide opleidingen voldoende getoetst wordt. Er worden verschillende toetsvormen gehanteerd, waarbij relatief veel gebruik wordt gemaakt van schriftelijke meerkeuzetentamens (al dan niet gecombineerd met open tentamenvragen). De commissie verwacht dat de opleiding op korte termijn acties onderneemt om de verhouding tussen meerkeuzevragen en andere toetsvormen aan te passen en om de beoogde leerdoelen per vak te laten aansluiten bij de gekozen toetsvorm.

Scripties

De commissie kan zich voldoende vinden in de procedures rondom de totstandkoming en beoordeling van de scripties. De scriptieprocedures waarborgen dat bachelor- en masterstudenten adequaat worden begeleid.

De zelfstudie beschrijft dat de bacheloropleiding wordt afgerond met de *Bachelorthesis* (18 EC). De bachelorthesis is een individueel werkstuk, waarin studenten laten zien dat zij voldoen aan de eindtermen van de bacheloropleiding. De begeleiding door een docent vindt plaats in groepen van vijf studenten. De scriptie wordt met vier deelvragen beoordeeld. De begeleider beoordeelt de individuele onderzoeksopzet (35%), de inzet en groeps participatie (15%) en de gehele thesis (25%). Daarnaast beoordeelt ook een onafhankelijke meelezer de gehele thesis (25%). Er zijn beoordelingsformulieren uitgewerkt, zodat beide beoordelaars aan de hand van dezelfde aandachtspunten de kwaliteiten van de bachelorthesis inschalen. Studenten krijgen gedurende de afstudeeropdracht en bij de beoordeling van de eindversie feedback in termen van de criteria op het beoordelingsformulier.

Ook de masteropleiding Communicatiewetenschap wordt afgerond met een individueel werkstuk in de *Masterthesis* (24 EC). De begeleiding van de masterscriptie vindt individueel plaats. De beoordeling geschiedt ook hier door de begeleider en een onafhankelijke meelezer. Het eindcijfer is hier het gemiddelde van beide beoordelingen. Ook voor de beoordeling van de masterthesis is een beoordelingsformulier uitgewerkt, zodat de kwaliteit van het werkstuk aan de hand van dezelfde criteria wordt bepaald.

3.1.2. Gerealiseerde eindkwalificaties

De commissie is nagegaan of de studenten van de bachelor- en masteropleiding Communicatiewetenschap de beoogde eindkwalificaties realiseren. Zij heeft daartoe voorafgaand aan de visitatie afstudeerwerken bestudeerd. Daarnaast heeft zij tijdens de visitatie tussentijdse en afsluitende toetsen bestudeerd en is zij nagegaan waar afgestudeerden een baan vinden.

De commissie beoordeelt het niveau van de scripties die zij heeft gezien als overtuigend voldoende. De commissie heeft geconstateerd dat de uitgesproken keuze voor kwantitatieve methoden in beide opleidingsprogramma's rendeert; studenten blijken in staat om deze methoden goed toe te passen. De andere zijde van de medaille is dat de onderzoeksonderwerpen in de bachelor- en masterscripties tamelijk eenzijdig waren.

Kwalitatieve methoden en inhoudsanalyses werden niet of nauwelijks toegepast in de bestudeerde scripties. De commissie vraagt aandacht voor het bieden van voldoende informatie en mogelijkheden aan studenten om dergelijke valide alternatieven voor een kwantitatieve onderzoeksopzet te hanteren in de afstudeerwerken. De commissie stelt wel vast dat de scripties aansluiten bij het specifieke kader dat de opleiding heeft gesteld en stelt dan ook vast dat de beoogde eindkwalificaties in voldoende mate worden gerealiseerd in de bachelor- en masteropleiding.

Bacheloropleiding Communicatiewetenschap

Om het gerealiseerde eindniveau van de bachelorstudenten te bepalen, heeft de commissie voorafgaand aan de visitatie tezamen 15 scripties bestudeerd (zie Bijlage 8). De commissie stelt vast dat de scripties qua inhoud en niveau voldoen aan de eisen die gesteld mogen worden aan een bachelorscriptie op academisch niveau. Zij was het over het algemeen eens met het cijfer dat door de begeleider en meezer is toegekend aan de scripties.

Bij de scripties met een hoge beoordeling was sprake van een heldere en relevante probleemstelling, uitgebreid literatuurgebruik, een duidelijke structuur en een goede controleerbaarheid. De commissie heeft vastgesteld dat de scripties beoordeeld met een laag cijfer voldoende zijn, maar bijvoorbeeld een summiere verantwoording van het onderzoek en een oppervlakkige conclusie bevatten en een matig taalgebruik laten zien.

Masteropleiding Communicatiewetenschap

Ter voorbereiding op de visitatie heeft de commissie voorafgaand tezamen tevens 15 masterscripties bestudeerd (zie Bijlage 8). De commissie stelt vast dat de cijfers die zij toekent aan deze scripties over het algemeen overeenkomen met de cijfers waarmee de studenten beoordeeld zijn.

Masterscripties die zijn beoordeeld met een lager cijfer zijn volgens de commissie van acceptabel niveau. Bij deze scripties was bijvoorbeeld sprake van een vage probleemstelling, een weinig diepgaande conclusie en een matige structuur. Daarentegen was de onderzoeksuitvoering en de controleerbaarheid van deze scripties wel in orde. De commissie was onder de indruk van de scripties die zijn beoordeeld met een hoog cijfer. De scripties kenmerken zich door een originele probleemstelling, goed uitgevoerd en verantwoord onderzoek en een goede structuur en leesbaarheid.

De commissie stelt vast dat alle bestudeerde masterscripties tenminste met een voldoende beoordeeld kunnen worden. De commissie constateert ook duidelijk een verschil in niveau in vergelijking met de bachelorscripties.

Alumni

De commissie is nagegaan in welke werkvelden afgestudeerden terecht komen en of zij adequaat zijn voorbereid op deze functies. In de zelfstudie wordt geen melding gemaakt van de wijze waarop de opleidingen contact onderhouden met hun afgestudeerden. Tijdens de visitatie heeft de commissie met alumni gesproken. Zij gaven aan dat er vanuit de opleidingen geen structureel contact met afgestudeerden wordt onderhouden. De commissie betreurt dit. Wel worden er door de Vrije Universiteit Amsterdam met enige regelmaat terugkomdagen georganiseerd. Bovendien onderhoudt een aantal alumni na hun afstuderen contact met individuele docenten van de opleiding.

Er is een spreiding in functies en bedrijfstakken waar afgestudeerden werkzaam zijn. Genoemde functies variëren van zelfstandig ondernemer tot productontwikkelaar en

promovenda. De afgestudeerden waarmee de commissie heeft gesproken, zijn tevreden over de functies waarin zij terecht zijn gekomen. Zij voelen zich in staat zijn om hun werkzaamheden naar behoren te vervullen. De opleidingen Communicatiewetenschap bereiden goed voor op de vakinhoudelijke en methodologische competenties die in de beroepspraktijk worden gevraagd. De oriëntatie op de beroepspraktijk in beide opleidingen zou volgens de alumni kunnen worden versterkt. De afgestudeerden noemen als suggestie het bieden van de mogelijkheid voor een stage in het masterprogramma.

Op basis van de scripties en overige toetsen die zij heeft ingezien en de informatie die zij heeft ontvangen over de werkzaamheden van afgestudeerden stelt de commissie vast dat de beoogde eindkwalificaties van de bachelor- en masteropleiding Communicatiewetenschap in voldoende mate worden gerealiseerd.

3.2. Overwegingen

De commissie is nagegaan of de bacheloropleiding en masteropleiding Communicatiewetenschap beschikken over een adequaat systeem van toetsing en of studenten de beoogde eindkwalificaties realiseren. De commissie concludeert dat er sprake is van voldoende adequaat toetsbeleid, dat duidelijk wordt gecommuniceerd aan studenten. De commissie adviseert de opleidingen om (meer) regelmatig aandacht te besteden aan het toetsbeleid, de controle op de kwaliteit van toetsing en de verbetering daarvan. De commissie ziet hierbij een proactieve rol weggelegd voor de facultaire examencommissie en de ondersteunende subcommissie voor de opleiding Communicatiewetenschap.

Op basis van de zelfstudie en de toetsen die ter inzage lagen tijdens het bezoek, concludeert de commissie dat er in beide opleidingen voldoende getoetst wordt. Er worden verschillende toetsvormen gehanteerd, waarbij relatief veel gebruik wordt gemaakt van schriftelijke meerkeuzetentamens (al dan niet gecombineerd met open tentamenvragen). De commissie adviseert de opleiding om op korte termijn actie te ondernemen om de verhouding tussen meerkeuzevragen en andere toetsvormen aan te passen en om de beoogde leerdoelen per vak te laten aansluiten bij de gekozen toetsvorm.

De commissie kan zich vinden in de procedures rondom de totstandkoming en beoordeling van scripties. De commissie beoordeelt het niveau van de bachelorscripties en masterscripties als overtuigend voldoende. Het viel de commissie op dat de afstudeerwerken een sterke nadruk leggen op kwantitatieve onderzoeksmethoden. De commissie beseft dat de scripties hiermee aansluiten bij het specifieke kader dat de opleiding heeft gesteld. Op basis van de tussentijdse en afsluitende toetsen, de bachelor- en masterscripties en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk en in een vervolgopleiding functioneren, concludeert de commissie dat de beoogde eindkwalificaties in voldoende mate worden gerealiseerd en het gerealiseerde eindniveau voldoet aan de Nederlandse standaard.

3.3. Conclusie

Bacheloropleiding Communicatiewetenschap: de commissie beoordeelt Standaard 3 als **voldoende**.

Masteropleiding Communicatiewetenschap: de commissie beoordeelt Standaard 3 als **voldoende**.

Algemeen eindoordeel

Het eindoordeel over de *Bacheloropleiding Communicatiewetenschap* is **voldoende**.

Het eindoordeel over de *Masteropleiding Communicatiewetenschap* is **voldoende**.

BIJLAGEN

Bijlage 1: Curricula Vitae van de leden van de visitatiecommissie

Prof. dr. Hilde Van den Bulck (voorzitter), studeerde Communicatiewetenschap aan de Katholieke Universiteit Leuven (KUL) waar zij in 2000 promoveerde met een proefschrift over de rol van de vroege publieke televisie in het project over de Moderniteit. Zij behaalde ook een master in Mass Communication (University of Leicester, UK, 1991). Momenteel is zij hoogleraar aan de Universiteit Antwerpen waar zij vicedecaan is van de faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen en hoofd van de onderzoeksgroep Media, Policy and Culture. Zij doceert vakken over structuur, werking en beleid van de media en over radio en televisie studies. Zij combineert expertise in mediabeleid en in mediacultuur. Op het vlak van beleid focust zij vooral op de rol en plaats van de publieke omroep in diachronisch perspectief. Op het vlak van mediacultuur ging haar aandacht aanvankelijk vooral uit naar de relatie tussen media en collectieve identiteiten, de laatste jaren is zij zich vooral gaan richten op het onderzoek naar de rol van media in de celebritycultuur. Zij is betrokken bij het mediabeleid als ondervoorzitter van de het Vlaamse beleidsadviesorgaan Sectorraad Media. Van den Bulck heeft ook praktijkervaring in de media. Zij had lange tijd een maandelijks column als mediawatcher in de krant De Standaard en heeft nu een vaste opiniestek op de informatiewebsite deredactie.be van de VRT.

Dr. Steven Eggermont is verbonden aan de Leuvense School for Mass Communication Research en programmadirecteur van de bachelor- en masteropleiding Communicatiewetenschap, Katholieke Universiteit Leuven. Hij promoveerde in 2006 op een proefschrift over de socialiserende impact van televisiekijken op de seksuele ontwikkeling van adolescenten, bekroond met de *Outstanding Dissertation Award* van de *International Communication Association*. Nadien was hij visiting fellow aan de Annenberg School for Communication (University of Pennsylvania, V.S.) en het Centre for the Study of Children, Youth and Media (University of London, U.K.). Eggermont is geïnteresseerd in de theorie en de methodologie van het onderzoek naar media-effecten. Zijn onderzoek focust op de relatie tussen mediagebruik en ontwikkelingsprocessen en op het effect van media op de emotionele, mentale en fysieke gezondheid bij kinderen en adolescenten.

Prof. dr. W. Fred van Raaij studeerde psychologie en data-analyse aan de Rijksuniversiteit Leiden. Daarna was hij verbonden aan de Universiteit Twente, de University of Illinois at Urbana-Champaign (USA), de Erasmus Universiteit te Rotterdam en de Universiteit van Tilburg. Hij promoveerde in 1977 op experimentele studies naar het beslissingsgedrag van consumenten. Hij was oprichter en eerste editor van de *Journal of Economic Psychology* (uitgever Elsevier). Hij was voorzitter van de Consumentenbond en het Genootschap voor Reclame, en is nu bestuurslid van de Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Commerciële Communicatie aan de Universiteit van Amsterdam en lid van de Raad van Toezicht van het Amphia Ziekenhuis te Breda. Zijn interessegebieden zijn marketingcommunicatie, financieel gedrag en vertrouwen van consumenten en beleggers. Hij is emeritus hoogleraar Economische Psychologie, Universiteit van Tilburg.

Dr. Peter Van Aelst is universitair hoofddocent Politieke Wetenschap aan de Universiteit Antwerpen. In 2006 verdedigde hij zijn proefschrift over de rol van de media in verkiezingscampagnes. Hij is stichtend lid van de onderzoeksgroep 'Media, Middenveld en Politiek (M2P)'. In 2008 was hij als Fulbright Fellow zes maanden verbonden aan de University of Washington (Seattle). In 2009 ging hij aan de slag als Universitair Docent Politieke Communicatie aan de Universiteit Leiden. Momenteel is hij nog voor 20% verbonden aan deze instelling om een VIDI-project te begeleiden over de relatie tussen politici

en journalisten in internationaal vergelijkend perspectief. Van Aelst is ook lid van het Network of European Political Communication Scholars.

Prof. dr. A.A. Fons Maes studeerde Germaanse Filologie aan de Katholieke Universiteit Leuven. In 1991 promoveerde hij aan de Universiteit van Tilburg op een proefschrift over verwijzende uitdrukkingen. Momenteel is hij hoogleraar communicatie en cognitie, en hoofd van het departement Communicatie- en Informatiewetenschap aan de Faculteit Geesteswetenschappen aan de Universiteit van Tilburg. Zijn onderzoek richt zich op theoretische en empirische aspecten van menselijke communicatie met daarbij vooral aandacht voor de combinatie van taal en andere semiotische systemen (zoals visuele elementen in geschreven communicatie en gebaren bij het spreken). Onderzoeksthema's zijn cognitieve aspecten van referentiële uitdrukkingen, retoriek in taal en beeld, navigatiecommunicatie en gebaren. Sinds 1999 is hij medeverantwoordelijk voor de opleiding Communicatie- en Informatiewetenschap. Zijn eigen onderwijs richt zich op visuele communicatie en communicatietheorie.

Nadja Zwilling is student van de bacheloropleiding Communicatiewetenschap aan de Universiteit Twente (UT). Tijdens haar studie heeft zij een jaar fulltime plaats genomen in het bestuur van studievereniging Communiqué, de studievereniging van Communicatiewetenschap aan de UT. Zij bekleedde hier de functie van onderwijszaken. Ook is zij student-lid geweest van de faculteitsraad van Gedragwetenschappen op de UT en is zij nog steeds student-lid van de Opleidingscommissie Communicatiewetenschap. Daarnaast heeft zij ervaring als onderwijsassistent van verschillende vakken in de bacheloropleiding.

Wendalin van de Giessen BA. is afgestudeerd in Japanologie aan de Universiteit van Leiden en is momenteel Research Master student Communication Science: Persuasive Communication, aan de Universiteit van Amsterdam. Ze is geïnteresseerd in marketing communicatie, consumentenpsychologie en cross-culturele communicatie. Ze is een jaar studentassistent geweest bij Prof. Dr. E. Smit en afgelopen jaar heeft ze les gegeven als studentassistent bij de UvA aan eerstejaars werkgroepen in het vak "Inleiding Communicatie Wetenschap". Momenteel is ze bezig met haar scriptie die gaat over de onbewuste invloed van reclameboodschappen tijdens multitasking.

Bijlage 2: Bezoekprogramma en gespreksgroepen

Bezoekprogramma Vrije Universiteit Amsterdam

9 mei 2012

08.30	09.30	Management
09.30	10.30	Studenten
10.30	11.15	Docenten
11.15	11.30	<i>Pauze</i>
11.30	12.00	Opleidingscommissie
12.00	12.45	<i>Lunch</i>
12.45	13.30	Examencommissie en studieadviseur
13.30	14.00	Alumni
14.00	14.30	Commissie: voorbereiden eindgesprek met management
14.30	15.30	Eindgesprek met management
15.30	17.30	Commissie: opstellen bevindingen
17.30	17.45	Mondelinge rapportage
17.45	18.15	<i>Borrel</i>

Gespreksgroepen

Management (08.30 – 09.30 uur)

Voertaal: Nederlands

Anita van Hoof (bachelorcoördinator)
Jan Kleinnijenhuis (afdelingshoofd)
Tilo Hartmann (onderwijsmanager)
Martin Tanis (onderwijsmanager)

Studenten (09.30 – 10.30 uur)

Voertaal: Nederlands

Willeke Dijkstra
Valerie Hagen
Bas van den Hoogen
Ena Ivenisevic
Nicole Kooij

Didi van Wetten

Docenten (10.30 – 11.15 uur)

Voertaal: Nederlands

Jolien Arendsen
Anika Batenburg
Christian Burgers
Enny Das
Bo van Grinsven
Elly Konijn

Opleidingscommissie (11.30 – 12.00 uur)

Voertaal: Nederlands

Christian Burgers	(docentlid vanuit afdeling CW)
Anne Duijvestein	(student-lid masteropleiding CW)
Ineke Nagel	(docentlid vanuit afdeling sociologie / M&T onderwijs)
Dave Verkaik	(student-lid bacheloropleiding CW)
Ivar Vermeulen	(docentlid vanuit de afdeling CW)

Examencommissie (12.45 – 13.30 uur)

Voertaal: Nederlands

Hanneke Hovenkamp	(studieadviseur)
Roosmarijn Strootman	(studieadviseur)
Sonja Utz	(examencommissie)
André van Montfort	(examencommissie)

Alumni (13.30 – 14.00 uur)

Voertaal: Nederlands

Denise Verburg
Marieke Fortgens
Karlijn van den Berg
Tamara Bouwman

Eindgesprek management (14.30 – 15.30 uur)

Voertaal: Nederlands

Frank de Bakker	(portefeuillehouder onderwijs faculteitsbestuur sociale wetenschappen)
Anton Hemerijck	(decaan faculteit der sociale wetenschappen)
Anita van Hoof	(bachelorcoördinator)
Jan Kleinnijenhuis	(afdelingshoofd)
Tilo Hartmann	(onderwijsmanager)
Martin Tanis	(onderwijsmanager)

Bijlage 3: Domeinspecifiek referentiekader Communicatiewetenschap

Domein

De Communicatiewetenschap is een wetenschappelijke discipline die zich beweegt op het terrein van zowel de sociale- als de gedragswetenschappen. De discipline richt zich op de wetenschappelijke - theoretische en empirische - studie van de productie, inhoud, betekenissen en effecten van gemedieerde communicatie voor individuen, organisaties en samenlevingen.

Bachelor- en Masteropleidingen Communicatiewetenschap worden in Nederland aan vier Nederlandse universiteiten aangeboden: de Radboud Universiteit Nijmegen, de Universiteit Twente, de Universiteit van Amsterdam en de Vrije Universiteit Amsterdam.

In 1999 werd door de Visitatiecommissie Communicatiewetenschap voor Nederland en Vlaanderen geconstateerd dat de voornaamste inhoudelijke bestanddelen, de opbouw, de aangeboden opties en academische omgeving van de vier opleidingen nagenoeg op dezelfde lijn staan (Onderwijsvisitatie Communicatiewetenschap; VSNU, mei 1999, p. 9 en p. 15). Zeven jaar later werd door de Visitatiecommissie Communicatiewetenschap voor Nederland 2006 vastgesteld dat “de vier bezochte opleidingen [inmiddels] alle een eigen specialisatie en een eigen aanpak hebben ontwikkeld”, zodat er aldus de Commissie inmiddels “meer focus en meer eigenheid” was ontstaan (Onderwijsvisitatie Communicatiewetenschap; QANU, oktober 2006, p.25-26).

De bovenstaande conclusie blijft anno 2011 geldig; nog steeds hebben de vier opleidingen, naast een gemeenschappelijke noemer op het gebied van de opbouw en inhoud van het programma, een eigenheid die met name is te vinden in de specialisaties en de werkwijze van de afzonderlijke opleidingen.

De gezamenlijke uitgangspunten zijn:

- De bestudering van de productie, inhoud, betekenissen en effecten van gemedieerde communicatie voor individuen, organisaties en samenlevingen staat centraal in de opleidingen;
- De opleidingen zijn verankerd in het sociale- en gedragswetenschappelijke perspectief (of zo men wil: paradigma);
- In alle opleidingen staan communicatiewetenschappelijke theorievorming en empirisch onderzoek, en met name de integratie hiervan, centraal;
- Alle opleidingen beogen studenten te vormen tot professionals en onderzoekers in de media- en communicatiesector en aanverwante sectoren, danwel voor te bereiden op een hoger niveau van academische vorming.

De opleidingsspecifieke uitgangspunten zijn:

Radboud Universiteit Nijmegen

De Bacheloropleiding wordt in twee varianten aangeboden: als driejarig curriculum voor studenten met een vwo- of vergelijkbaar diploma en als verkort curriculum van 108 EC voor studenten met een aanverwant hbo-diploma. Naast de reguliere Bacheloropleiding worden minorprogramma's en keuzevakken aangeboden voor studenten van andere studierichtingen. De Bacheloropleiding heeft een jaarlijkse instroom van ongeveer 100 studenten. Het curriculum bestaat grotendeels uit een generiek programma, maar daarnaast brengen

studenten eigen accenten aan in de keuze van de leerprojecten, van de minor en de invulling van praktijkoriëntatie en bachelorscriptie.

De eenjarige reguliere Master Communicatiewetenschap heeft een jaarlijkse instroom van ongeveer 75 studenten en kent twee varianten: *Media & Samenleving* en *Journalistiek & Media*. Daarnaast kunnen studenten Communicatiewetenschap kiezen voor de tweejarige Research Masteropleiding Social Cultural Science.

Universiteit Twente

De Universiteit Twente richt zich op de raakvlakken tussen mens en technologie, wat leidt tot een innovatieve en maatschappelijke relevante profilering. De universiteit heeft in het Bacheloronderwijs gekozen voor een onderwijsfilosofie die zich laat samenvatten met de drie O's: onderzoeken, ontwerpen en organiseren. Bachelorstudenten bekwamen zich in het uitvoeren en beoordelen van wetenschappelijk onderzoek, maar leren ook op systematische wijze oplossingen te ontwikkelen voor communicatieproblemen (ontwerpen) en effectief samen te werken met anderen binnen en buiten de eigen discipline (organiseren). Daarnaast heeft de opleiding nog twee inhoudelijke profielkenmerken: aandacht voor de organisatorische context van communicatie en voor ICT-toepassingen. De driejarige Bacheloropleiding bestaat uit een verplicht programma van 150 EC en een keuzeruimte van 30 EC. Deze keuzeruimte kunnen studenten invullen met: keuzevakken aan een binnenlandse of buitenlandse universiteit, een stage in binnen- of buitenland of één van de ca. 30 minors van de universiteit. De Bacheloropleiding wordt afgesloten met een volwaardig praktijkgericht onderzoek. De opleiding heeft een jaarlijkse instroom van ruim 70 studenten.

De eenjarige reguliere master Communication Studies heeft een jaarlijkse instroom van ca. 110 studenten en kent drie specialisaties: *Marketing Communication*, *Corporate Communication* en *New Media and Communication*. Elke specialisatie heeft een verplicht deel van 15 EC en een keuzeruimte van 15 EC. De Masteropleiding wordt afgerond met een zelfstandig wetenschappelijk afstudeeronderzoek van 30 EC. De Universiteit Twente biedt een schakelprogramma aan van 60 EC voor studenten met een aanverwant hbo-diploma. Studenten die dit programma hebben afgerond, ontvangen geen Bachelordiploma, maar een premastercertificaat. Jaarlijst stromen ca. 90 studenten in.

Universiteit van Amsterdam

De Bacheloropleiding Communicatiewetenschap aan de Universiteit van Amsterdam wordt in twee varianten aangeboden: als driejarig curriculum voor studenten met een vwo- of vergelijkbaar diploma en als verkort curriculum van anderhalf jaar voor studenten met een aanverwant hbo-diploma. Naast de reguliere Bacheloropleiding worden minorprogramma's en keuzevakken aangeboden voor studenten van andere studierichtingen. De Bacheloropleiding heeft een jaarlijkse instroom van ruim 500 studenten. Het curriculum bestaat grotendeels uit een generiek programma, maar daarnaast is het mogelijk om eigen accenten aan te brengen, zowel op communicatiewetenschappelijk gebied (door de stage en verdiepingsvakken), als daarbuiten (door de keuzeruimte).

De Universiteit van Amsterdam biedt meerdere Masteropleidingen Communicatiewetenschap aan, die grotendeels in het Engels worden aangeboden. De eenjarige reguliere Master in Communication Science heeft een jaarlijkse instroom van ongeveer 350 studenten (waarvan zo'n 15% internationale studenten) en omvat vier specialisaties: *Corporate Communication*, *Persuasive Communication*, *Political Communication* en *Youth & Media*. Als enige in Nederland wordt er voorts een tweejarige Research Master opleiding Communication Science aangeboden (QANU-geaccrediteerd) en is er een internationale Master *'Journalism, Media and*

Globalisation' die gezamenlijk met Britse, Deense en Duitse universiteiten wordt aangeboden (tevens QANU-geaccrediteerd).

Vrije Universiteit Amsterdam

De Bacheloropleiding Communicatiewetenschap aan de Vrije Universiteit Amsterdam is een driejarig programma. Naast brede vakken op het gebied van Communicatiewetenschap, waaronder een inleiding Communicatiewetenschap (10EC), en vakken waarin veel aandacht is voor communicatiewetenschappelijk relevante vaardigheden (werkgroepen / projecten en BA thesis, in totaal 40 EC), wordt er in de Bacheloropleiding Communicatiewetenschap meer specifieke aandacht besteed aan politieke communicatie (10 EC), organisationele communicatie (10 EC), marketing & persuasieve communicatie (10 EC), mediapsychologie (10 EC) en interpersoonlijke communicatie (10 EC). Hiernaast krijgen studenten vakken op het gebied van methoden & technieken (20 EC), algemeen verbredende vakken op het gebied van sociale wetenschappen (30 EC), en is er een door studenten zelf in te vullen profileringsruimte (30 EC). De Bacheloropleiding Communicatiewetenschap kent een gestage groei en kent de afgelopen twee jaar een instroom van 150 tot 180 studenten.

De Masteropleiding Communicatiewetenschap is grotendeels Engelstalig, en kent een instroom van rond de 100 studenten. Net als de Bachelor is er in de Master veel aandacht voor de ontvanger in het communicatieproces, voor de effecten van communicatie, voor communicatie binnen een publieke, organisationele en interpersoonlijke context, en voor, veelal kwantitatief, onderzoek naar communicatieprocessen. Naast methoden & technieken (5 EC) en een onderzoeksgerichte thesis (25 EC), kunnen studenten in de Master zich specialiseren op een van de volgende drie gebieden: *marketing en voorlichting*, *organisationele communicatie* of *mediapsychologie*.

Doelstellingen Bacheloropleiding Communicatiewetenschap

De Bacheloropleiding Communicatiewetenschap in Nederland is een driejarige opleiding die thans aan vier Nederlandse universiteiten kan worden gevolgd: de Radboud Universiteit Nijmegen, de Universiteit Twente, de Universiteit van Amsterdam en de Vrije Universiteit Amsterdam. Een succesvolle afronding ervan geeft recht op het voeren van de titel *Bachelor of Science*.

De Bacheloropleidingen aan alle vier de universiteiten stellen zich ten doel om studenten een academische opleiding te geven, waarvan de belangrijkste theorieën en methoden van onderzoek van de Communicatiewetenschap de pijlers vormen. De studenten moeten aan het einde van de opleiding beschikken over aantoonbare kennis en inzicht in de belangrijkste theorieën en onderzoeksliteratuur van het brede terrein van de Communicatiewetenschap. Daarnaast moeten ze vaardigheid hebben ontwikkeld in de gangbare methoden van empirisch onderzoek en data-analyse. Ook moeten ze zowel communicatievraagstukken als het eigen functioneren kritisch kunnen beoordelen. Het accent ligt hierbij op de toepassing van communicatiewetenschappelijke theorie en onderzoek bij het analyseren en oplossen van belangrijke maatschappelijke en professionele vraagstukken.

De Bacheloropleidingen Communicatiewetenschap vormen de studenten tot beginnende professionals in de media- en communicatiesector en aanverwante sectoren. Na afronding van de opleiding is de afgestudeerde theoretisch en methodisch toegerust om kennis en inzicht toe te passen, uit te breiden en te communiceren op een wijze die getuigt van basisacademische vorming en een professionele benadering. Na de bacheloropleiding is men dusdanig toegerust dat men zou kunnen instromen in een opleiding op Masterniveau binnen

de Communicatiewetenschap of -indien vereist na een kort schakelprogramma- aanverwante disciplines.

Doelstellingen Masteropleiding Communicatiewetenschap

De Masteropleiding Communicatiewetenschap in Nederland is een eenjarige opleiding die thans kan worden gevolgd aan dezelfde Nederlandse universiteiten als waar een Bacheloropleiding Communicatiewetenschap kan worden gevolgd. Een succesvolle afronding ervan geeft recht op het voeren van de titel *Master of Science*.

De Masteropleidingen aan alle vier de universiteiten stellen zich ten doel om studenten een gevorderde academische opleiding te geven, waarvan de belangrijkste theorieën en methoden van onderzoek van de Communicatiewetenschap de pijlers vormen. De student beschikt bij aanvang van de opleiding over aantoonbare kennis en inzicht in de belangrijkste theorieën, heeft de basisvaardigheden in de gangbare methoden van empirisch onderzoek en data-analyse en kan kritisch reflecteren op communicatievraagstukken en het eigen functioneren. In de Masteropleiding worden deze kwalificaties verdiept op een dusdanige wijze dat de student gespecialiseerde kennis van theorievorming en onderzoeksliteratuur opdoet op één of meerdere terreinen van de Communicatiewetenschap; vaardigheid in methoden van empirisch onderzoek dusdanig ontwikkelt dat hij/zij in staat is om een zelfstandige bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van nieuwe kennis op een -afgebakend- terrein van het vakgebied; en kritisch kan reflecteren op communicatievraagstukken, de eigen kennisbijdrage en het eigen functioneren.

De Masteropleidingen Communicatiewetenschap vormen studenten met een relevante Bacheloropleiding tot professionals en academisch geschoolde onderzoekers in de media- en communicatiesector en aanverwante sectoren. Na afronding van de opleiding is men theoretisch en methodisch toegerust om kennis en inzicht te integreren, nieuwe kennis te ontwikkelen en te communiceren op een wijze die van gedegen academische vorming en professionele benadering getuigt. Eveneens is men dusdanig toegerust dat men een opleiding op PhD-niveau binnen de Communicatiewetenschap of aanverwante disciplines zou kunnen aanvangen.

De Masteropleidingen Communicatiewetenschap onderscheiden zich op drie manieren van de Bacheloropleidingen:

- In de Bacheloropleidingen ligt de nadruk op algemene academische vorming en het verwerven van basisinzichten in de Communicatiewetenschap in haar volle breedte. In de Masteropleidingen verschuift het accent naar het kennisnemen van en leren bijdragen aan de ontwikkeling van nieuwe kennis en inzichten op een deelgebied van de Communicatiewetenschap;
- Waar in de Bacheloropleidingen grotendeels wordt gewerkt met smaller gedefinieerde en aangereikte probleemgebieden, werken Masterstudenten zelfstandiger aan meer complexe problemen;
- In de Bacheloropleidingen vormen maatschappelijke vraagstukken en problemen uit de communicatiepraktijk het startpunt om theorie en onderzoek te behandelen; in de Master wordt meer vanuit wetenschappelijke vraagstukken gewerkt.

Eindtermen Bacheloropleidingen

In de eindtermen van de Bacheloropleidingen Communicatiewetenschap (zie Tabel 1 voor beschrijving) staan drie elementen centraal. Het is allereerst een *academische* opleiding op basisniveau. Dat wil zeggen dat het gaat om: het verwerven, verwerken en toepassen van

kennis en inzichten op het terrein van de Communicatiewetenschap; de academische vaardigheden die nodig zijn om vakliteratuur te vinden, te verwerken en daarover te rapporteren; het zelfstandig uitvoeren van eenvoudig onderzoek; en om een academische attitude die nodig is om te kunnen reflecteren op communicatievraagstukken en op het eigen handelen.

In de tweede plaats zijn de Bacheloropleidingen Communicatiewetenschap *sociale- en gedragswetenschappelijke opleidingen*. Dat houdt in dat er wordt gestreefd naar kennis en inzicht van sociale- en gedragswetenschappelijke methoden van onderzoek en de vaardigheid om die kennis in onderzoek toe te passen.

Tot slot zijn de eindtermen van de Bacheloropleidingen Communicatiewetenschap *breed* in de zin dat wordt verondersteld dat na voltooiing er kennis van en inzicht in het totale domein van de Communicatiewetenschap is. Er wordt dus in de Bacheloropleidingen niet gekozen voor specialisatie, hoewel studenten wel individuele accenten kunnen aanbrengen. De brede opzet kwalificeert de student voor verschillende Masteropleidingen op het terrein van de Communicatiewetenschap en -indien vereist na een kort schakelprogramma- aanverwante wetenschappen.

Tabel 1: Eindtermen Bacheloropleidingen Communicatiewetenschap

Studenten hebben na afronding van de opleiding kennis over en inzicht in:

1. de belangrijkste communicatiewetenschappelijke theorieën, stromingen en empirische bevindingen;
2. de voornaamste communicatiemiddelen (kranten, televisie, radio, tijdschriften, internet etc.) binnen maatschappelijke en organisatorische communicatiestelsels;
3. de onderzoeksdesigns en de gangbare methoden en technieken van sociaalwetenschappelijk communicatieonderzoek.

Studenten hebben na afronding van de opleiding de vaardigheden om:

1. vakliteratuur te vinden, te verwerken en te beoordelen;
2. helder schriftelijk en mondeling te rapporteren over communicatievraagstukken;
3. communicatieproblemen te analyseren en te vertalen in onderzoekbare vraagstellingen en een eenvoudig onderzoek zelfstandig uit te voeren.

Studenten hebben na afronding van de opleiding een attitude:

1. die analytisch is ten aanzien van communicatievraagstukken in de maatschappij;
2. die besef laat zien van de maatschappelijke rol van communicatiewetenschap en de communicatiewetenschapper, alsmede van de ethische aspecten van de beroepsuitoefening.

Eindtermen Masteropleidingen

In de eindtermen van de Masteropleidingen Communicatiewetenschap (zie Tabel 2 voor beschrijving) staan eveneens drie elementen centraal. Het is allereerst een *academische* opleiding op *gevorderd niveau*. Dat wil zeggen dat het gaat om het verwerven, verwerken en toepassen van

kennis en inzichten op gespecialiseerd niveau van (een deel)terrein van de Communicatiewetenschap; de academische vaardigheden die nodig zijn om zelfstandig communicatiewetenschappelijk onderzoek op te zetten, uit te voeren en daarover te rapporteren volgens de geldende disciplinaire standaarden; en om een academische attitude die gericht is op kritisch-analytisch reflecteren op communicatievraagstukken; wetenschappelijke integriteit; en besef van de eigen beperkingen en de bereidheid tot het herzien van de eigen standpunten.

In de tweede plaats zijn de Masteropleidingen Communicatiewetenschap *sociale- en gedragswetenschappelijke opleidingen*. Dat houdt in dat er wordt gestreefd naar kennis en inzicht van sociale- en gedragswetenschappelijke methoden van onderzoek en de vaardigheid om een zelfstandige bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van nieuwe kennis op het vakgebied.

Tot slot zijn de eindtermen van de Masteropleidingen Communicatiewetenschap *gespecialiseerd* in de zin dat wordt verondersteld dat na voltooiing er kennis is van en inzicht in een specifiek deelgebied van Communicatiewetenschap. Er wordt in de Masteropleidingen dus bewust gekozen voor specialisatie, hoewel een gedeelte van het curriculum veelal ook gezamenlijk is met specialisaties in andere deelgebieden van de Communicatiewetenschap.

Tabel 2: Eindtermen Masteropleidingen Communicatiewetenschap

Studenten hebben na afronding van de opleiding kennis over en inzicht in:

1. theorievorming en empirische bevindingen op gespecialiseerd niveau op een van de deelterreinen van de Communicatiewetenschap;
2. onderzoeksdesigns en methoden en technieken van onderzoek op gevorderd academisch niveau van een van de deelterreinen van de Communicatiewetenschap.

Studenten hebben na afronding van de opleiding vaardigheden om:

1. de resultaten van communicatiewetenschappelijk onderzoek analytisch en kritisch te evalueren;
2. zelfstandig communicatiewetenschappelijk onderzoek op te zetten, uit te voeren en daarover te rapporteren volgens de geldende disciplinaire standaarden.

Studenten hebben na afronding van de opleiding een attitude:

1. die analytisch en kritisch is ten aanzien van communicatievraagstukken in de wetenschap en de maatschappij;
2. die wetenschappelijke integriteit uitstraalt, die tot uitdrukking komt in bijvoorbeeld het besef van de eigen beperkingen en de bereidheid tot het herzien van de eigen standpunten.

Academische en professionele maatstaven

Academische maatstaven

De opleidingen Communicatiewetenschap in Nederland zijn niet alleen alle QANU-geaccrediteerd, maar eveneens is een groot deel van de docenten van de opleidingen lid van

de KNAW-erkende onderzoeksschool *NESCoR*. Dit betekent dat een groot deel van de docenten van de opleidingen gepromoveerd is en eigen onderzoek verricht.

In 2008 concludeerde de internationale commissie verantwoordelijk voor de onderzoeksvisitatie Communicatiewetenschap in Nederland dat “communication science in the Netherlands as a leading center not only in Europe but worldwide” en dat “Research programs have achieved or are on their way to achieving highly competitive status internationally”. De wetenschappelijke staf publiceert in de vooraanstaande wetenschappelijke internationale tijdschriften van het vakgebied, presenteert papers op de internationale gezaghebbende conferenties, en er zijn vele internationale samenwerkingsverbanden.

De doelstellingen van de bachelor en masteropleidingen zijn geënt op de *Dublin descriptors*. Inhoudelijk sluit Communicatiewetenschap Nederland aan bij de doelstellingen en praktijken van de International Communication Association (ICA) en de International Association for Media and Communication Research (IAMCR). De opleidingen maken ook onderdeel uit van internationale netwerken op deelgebieden van het vakgebied, zoals dat van de persuasieve communicatie, politieke communicatie, en het communicatiewetenschappelijk ontwerp.

Een wetenschappelijk directeur of decaan, en vaak ook een opleidingsdirecteur of -manager ziet toe op de academische kwaliteit van het onderwijs. Van alle docenten wordt kwalificering voor BKO (basiskwalificatie Onderwijs) vereist en er worden studentenevaluaties verzameld van alle individuele modules.

Professionele maatstaven

Het beroepsveld van afgestudeerde Masterstudenten varieert. Alumnionderzoek laat zien dat afgestudeerden werk vinden in beleids-, onderzoeks- en communicatiefuncties binnen media- en communicatieorganisaties, bij onderzoeksinstellingen en onderzoeksbureaus, bedrijven en instellingen. Daarnaast zijn zij werkzaam bij overheden en universiteiten en in adviesfuncties. Het contact met alumni en met het werkveld wordt onderhouden via alumnielingen, werkveldcommissies waarin representanten uit de maatschappij zitting hebben en via de stage-instellingen waar bachelorstudenten hun stageperiode doorlopen.

Bijlage 4: Overzicht eindtermen per opleiding

Bacheloropleiding Communicatiewetenschap

Eindtermen bacheloropleiding Communicatiewetenschap

Kennis en inzicht

De student moet aan het einde van de opleiding:

1. kennis van en inzicht hebben in de grondbeginselen en belangrijkste theorieën van communicatiewetenschap, in het bijzonder theorieën met betrekking tot de publieke, organisationele en private sfeer;
2. kennis van en inzicht hebben in de stand van de wetenschappelijke discussie met betrekking tot belangrijke gebieden binnen de communicatiewetenschap;
3. kennis van en inzicht hebben van het medialandschap en ontwikkelingen daarbinnen; uitgebreide kennis van en inzicht in het Nederlandse medialandschap en recente ontwikkelingen daarbinnen; ontwikkelingen in het Nederlandse medialandschap kunnen duiden binnen een Europese en mondiale context;
4. kennis van en inzicht hebben in de uitgangspunten van binnen de communicatiewetenschap gehanteerde kwantitatieve methoden van sociaal wetenschappelijk onderzoek en in het bijzonder van de onderzoeksmethodes survey, experiment en inhoudsanalyse;
5. kennis van en inzicht hebben in wetenschapsfilosofie, met name van uitgangspunten en aannamen van sociale wetenschappen.

Toepassen kennis en inzicht

De student moet aan het einde van de opleiding:

6. de grondbeginselen en belangrijkste theorieën van communicatiewetenschap, in het bijzonder theorieën met betrekking tot de publieke, organisationele en private sfeer kunnen toepassen op praktijkgerichte communicatieproblematiek;
7. de stand van wetenschappelijke discussie met betrekking tot de belangrijkste gebieden binnen de communicatiewetenschap, kunnen toepassen op een analyse van communicatieproblematiek in die gebieden;
8. de grondbeginselen en belangrijkste theorieën van communicatiewetenschap, in het bijzonder theorieën met betrekking tot de publieke, organisationele en private sfeer kunnen gebruiken bij relatief eenvoudig onderzoek;
9. de stand van wetenschappelijke discussie met betrekking tot belangrijke gebieden binnen de communicatiewetenschap, kunnen gebruiken bij relatief eenvoudig onderzoek;
10. de binnen de communicatiewetenschap gehanteerde kwantitatieve methoden van sociaal wetenschappelijk onderzoek en in het bijzonder van onderzoeksmethodes survey, experiment en inhoudsanalyse kunnen gebruiken bij relatief eenvoudig onderzoek;
11. onderzoeksgegevens van relatief eenvoudig onderzoek kunnen interpreteren.

Oordeelsvorming

De student moet aan het einde van de opleiding:

12. onderzoeksgegevens, zelf verzameld, of van anderen op hun betrouwbaarheid, validiteit en geldigheid kunnen beoordelen;
13. blijk geven kritisch te kunnen reflecteren op fundamentele en toegepaste communicatievraagstukken en uitgaande daarvan een gefundeerd oordeel te kunnen vormen vanuit communicatiewetenschappelijke inzichten;

14. blijk geven van besef van de maatschappelijke relevantie van communicatievraagstukken, inclusief ethische en normatieve aspecten;

Communicatie

De student moet aan het einde van de opleiding:

15. onderzoeksbevindingen schriftelijk en mondeling kunnen presenteren, zowel voor een deskundig publiek als voor een publiek van leken;
16. professionele communicatievaardigheden effectief kunnen inzetten bij het aanpakken van communicatieve problemen.

Leervaardigheden

De student moet aan het einde van de opleiding:

17. relevante literatuur kunnen vinden over, en toe kunnen passen op een communicatiewetenschappelijk probleem en deze literatuur kritisch kunnen bespreken;
18. een communicatiewetenschappelijk kwantitatief onderzoek (survey, inhoudsanalyse of experiment) in redelijke mate van autonomie kunnen opzetten en uitvoeren.

Masteropleiding Communicatiewetenschap

Eindtermen masteropleiding Communicatiewetenschap

Kennis en inzicht

De student moet aan het einde van de opleiding:

19. kennis van en inzicht hebben in de grondbeginselen en belangrijkste theorieën van de communicatiewetenschap, met daarbij uitvoerige kennis en inzicht binnen één van de vier specialisaties;
20. uitvoerige kennis hebben van de stand van de wetenschappelijke discussie en van recente ontwikkelingen met betrekking tot één van de vier specialisaties;
21. uitvoerige kennis hebben van de uitgangspunten van binnen de communicatiewetenschap gehanteerde kwantitatieve methoden van sociaalwetenschappelijk onderzoek die multivariate analyses mogelijk maken;
22. uitvoerige kennis van en inzicht hebben in de uitgangspunten van binnen de communicatiewetenschap gehanteerde kwantitatieve methoden van sociaal wetenschappelijk onderzoek en naar gelang de gekozen specialisatie meer in het bijzonder van de onderzoeksmethodes survey, experiment en inhoudsanalyse.

Toepassen kennis en inzicht

De student moet aan het einde van de opleiding:

23. de grondbeginselen en belangrijkste theorieën van communicatiewetenschap, in het bijzonder met betrekking op één van de vier specialisaties toe kunnen toepassen op praktijkgericht communicatieadvies;
24. de stand van wetenschappelijke discussie met betrekking tot één van de vier specialisaties toe kunnen passen op praktijkgericht communicatieadvies;
25. de grondbeginselen en belangrijkste theorieën van communicatiewetenschap, in het bijzonder met betrekking op één van de vier specialisaties kunnen gebruiken bij relatief complex onderzoek;
26. de stand van wetenschappelijke discussie met betrekking tot één van de vier specialisaties kunnen gebruiken bij relatief complex onderzoek;

27. de binnen de communicatiewetenschap gehanteerde kwantitatieve methoden van sociaal wetenschappelijk onderzoek en naar gelang de gekozen specialisatie meer in het bijzonder van onderzoeksmethodes survey, experiment en inhoudsanalyse kunnen gebruiken bij relatief complex onderzoek;
28. relatief complexe aan communicatie gerelateerde maatschappelijke processen, ontwikkelingen en interventies wetenschappelijk kunnen duiden en onderbouwen;
29. de uitkomsten van het proces van beschrijven, analyseren, verklaren en sturen van relatief complexe communicatiefenomenen kunnen vertalen naar niet-academische toepassingen (zoals bijvoorbeeld beleidsbepaling, adviesrapportage, proces of productevaluatie);
30. onderzoeksgegevens van relatief complex onderzoek kunnen interpreteren.

Oordeelsvorming

De student moet aan het einde van de opleiding:

31. relatief complexe onderzoeksgegevens, zelf verzameld, of van anderen, op hun betrouwbaarheid, validiteit en geldigheid kunnen beoordelen;
32. blijk geven kritisch te kunnen reflecteren op relatief complexe fundamentele en toegepaste communicatievraagstukken en gefundeerd oordeel te kunnen vormen vanuit communicatiewetenschappelijke inzichten;
33. blijk geven van besef van de maatschappelijke relevantie van relatief complexe communicatievraagstukken, inclusief ethische en normatieve aspecten.

Communicatie

De student moet aan het einde van de opleiding:

34. relatief complexe onderzoeksbevindingen schriftelijk en mondeling kunnen presenteren, zowel voor een deskundig publiek als voor een publiek van leken;
35. professionele communicatievaardigheden effectief kunnen inzetten bij het aanpakken van relatief complexe communicatieve problemen.

Leervaardigheden

De student moet aan het einde van de opleiding:

36. relevante literatuur kunnen vinden over, en kunnen toepassen op een relatief complex communicatiewetenschappelijk probleem en deze literatuur kritisch kunnen bespreken;
37. een relatief complex communicatiewetenschappelijk kwantitatief onderzoek (survey, inhoudsanalyse of experiment) in grote mate van autonomie kunnen opzetten en uitvoeren.

Bijlage 5: Curricula

Curriculum van de bacheloropleiding Communicatiewetenschap

Schematisch programmaoverzicht bacheloropleiding

Communicatie wetenschap	Interpersoonlijke communicatie	Communicatie klassiekers	Gedrag en communicatie in organisaties	Nieuws en journalistiek	Bachelor werk-groep CW 2
Bachelorwerk-groep CW 1	Methodologie van sociaal wetenschappelijk onderzoek		Beschrijvende en inferentiële statistiek	Instituties	
Marketing en persuasieve communicatie	Media and Entertainment (ENG)	Seminar publieke opinie en communicatie	Risico en gezondheidscommunicatie	Public Relations and Reputation Management (ENG)	Communicatie skills
Intercultural Communication (ENG)	Kwantitatieve onderzoeksmethoden		Cultuur en nieuwe media	Wetenschapsfilosofie	
Profileringsruimte			Verplichte keuze uit: Media in het publieke domein/ Marketingcommunicatie 2.0/ Media and the Individual (ENG)	Bachelorthesis	
			Multivariate analyses CW		

Curriculum van de masteropleiding Communicatiewetenschap

Schematisch programmaoverzicht masteropleiding

Specialisatie Vak 1	Specialisatie Vak 2	Onderzoeks-seminar communicatie-wetenschap	Masterthesis		
Current Issues in Communication Science	Keuze uit aanbod andere vakken in deze periode		Multivariate analyse CW		

Bijlage 6: Overzicht van werkvormen in de bacheloropleiding

Werkvormen in de bacheloropleiding Communicatiewetenschap

Eerste bachelorjaar

Vakken en periode	(Activerende) werkvormen
Communicatiewetenschap (periode 1)	Matig activerend: hoorcollegereeks. Activerende activiteit: excursie (naar het Museum voor Beeld en Geluid).
Bachelorwerkgroep CW 1 (periode 1)	Zeer sterk activerend: werkgroep. Studenten oefenen tijdens bijeenkomst individueel en in subgroepen aan verwerven van academische vaardigheden.
Interpersoonlijke communicatie (periode 2)	Sterk activerend: hoorcolleges en vier begeleidende werkgroepen. In de colleges beschreven experimenten worden nagebootst in vier werkgroepen; presentaties. Studenten werken in duo's aan opdrachten. Zij mogen daarbij per duo slechts bepaalde media inzetten, bijvoorbeeld uitsluitend via telefoon (geen smartphone), face-to-face, facebook of via chat. Middels deze media wordt er samengewerkt aan het maken van tentamenvragen en een wekelijkse verslag en vragenlijst over hun ervaringen wat betreft samenwerking via het desbetreffend medium.
Methodologie van sociaalwetenschappelijk onderzoek (periode 2)	Sterk activerend: twee keer per week hoorcollege en een keer per week practicum. In het practicum oefenen studenten met hand-on assignments, zij kunnen daarmee een bonuspunt verdienen.
Communicatieklassiekers (periode 3)	Activerend: hoorcolleges en schrijfpdracht. In samenwerking met het vak Bachelorwerkgroep CW 2 schrijven studenten hun eerste theoretische paper.
Gedrag en communicatie in organisaties (periode 4)	Sterk activerend: hoorcolleges en casedagen. Tijdens een <i>casedag</i> werken studenten een ochtend in subgroepen aan een case; in de middag geven ze daarover presentatie aan elkaar (probleemgestuurd onderwijs).
Beschrijvende en inferentiële statistiek (periode 4)	Sterk activerend: hoorcolleges en practica. Tijdens hoorcolleges worden deelttoetsen afgenomen, tijdens practica worden opgaven gemaakt.
Nieuws en journalistiek (periode 5)	Sterk activerend: hoorcolleges en vier begeleidende werkgroepen. In de werkgroepen worden journalistieke producten gemaakt en wordt er op de producten gereflecteerd. In een tweede opdracht wordt een dossier over een mediabedrijf aangelegd.
Instituties (periode 5)	Weinig activerend: hoorcollegereeks.
Bachelorwerkgroep CW 2 (periode 2 – 6)	Zeer sterk activerend: werkgroep. Studenten oefenen tijdens bijeenkomst individueel en in subgroepen aan verwerven van academische vaardigheden.

Tweede bachelorjaar

Vakken en periode	(Activerende) werkvormen
Marketing en persuasieve communicatie (periode 1)	Activerend: hoorcolleges en vier begeleidende werkgroepen. In vier werkgroepen wordt de stof uit de hoorcolleges verwerkt. (NB. Uit de vakevaluatie blijkt dat de werkgroepen bij dit vak geen meerwaarde hebben; volgend jaar wordt dit vak uitsluitend in hoorcollege-vorm aangeboden).
Intercultural Communication (periode 1)	Weinig activerend: hoorcollegereeks. (wordt verzorgd door SCA)
Media and Entertainment (periode 2)	Activerend: hoorcolleges en vier begeleidende werkgroepen. In de werkgroepen schrijven studenten in groepjes van vier samen een literatuurreview; mogelijke inzet van Turnitin voor peer review.
Kwantitatieve onderzoeksmethoden, (periode 2)	Zeer sterk activerend: naast hoorcolleges zijn er practica.
Seminar politieke opinie en communicatie (periode 3)	Zeer sterk activerend: hoorcolleges en practica. In practica oefenen studenten met methoden van inhoudsanalyse. In subgroepen voeren zij een inhoudsanalytisch onderzoek op een zelf te kiezen thema uit.
Risico- en gezondheidscommunicatie (periode 3)	Sterk activerend: hoorcolleges en vier begeleidende werkgroepen. Met gebruikmaking van bestaande datasets onderzoeken studenten in groepjes een probleem op het terrein van risico- en gezondheidscommunicatie.
Cultuur en nieuwe media (periode 4)	Weinig activerend: hoorcollegereeks.
Public Relations and Reputation Management (periode 5)	Sterk activerend: hoorcolleges en casedagen. Tijdens een <i>casedag</i> werken studenten een ochtend in subgroepen aan een case; in de middag geven ze daarover presentatie aan elkaar (probleemgestuurd onderwijs).
Wetenschapsfilosofie (periode 5)	Weinig activerend: hoorcollegereeks. Wordt verzorgd door de faculteit der wijsbegeerte. Vak wordt voor alle opleidingen binnen FSW aangeboden.
Communicatie skills (periode 6)	Zeer sterk activerend: practicum. Practicumgroepen van 10 personen en 16 contacturen per week; 3 halve dagen trainingen communicatievaardigheden en groepsprocessen; er wordt ook gewerkt met video-opnames en videoanalyse van praktijksituaties, die tijdens de trainingen zijn opgenomen.

Derde bachelorjaar

Vakken en periode	(Activerende) werkvormen
Profileringsruimte (eerste semester)	Vrije ruimte. Mate van activerende werkvorm is afhankelijk van de gekozen invulling.
Media in het publieke domein (periode 4)	Activerend: hoorcollegereeks en presentaties. Naast de hoorcolleges verzorgen studenten in subgroepen een presentatie waarin zij de problematiek van een wetenschappelijk artikel illustreren aan de hand van een actueel voorbeeld uit de

	media.
Marketingcommunicatie 2.0 (periode 4)	Weinig activerend: hoorcolleges (relatief kleinschalig)
Media and the Individual (periode 4)	Weinig activerend hoorcolleges (relatief kleinschalig).
Multivariate analyses CW (periode 4)	Zeer sterk activerend: naast hoorcolleges zijn er practica
Bachelorthesis (periode 5-6)	Zeer sterk activerend: <i>tutorials</i> en individuele begeleiding.

Bijlage 7: Kwantitatieve gegevens over de opleidingen

In-, door- en uitstroomgegevens bacheloropleiding Communicatiewetenschap

Cohortomvang en samenstelling

Cohortomvang en samenstelling bachelor Communicatiewetenschap ¹

Cohort	VWO	HBO prop	HBO*	Buitenland	Overig	Totaal
02/ 03	6	1	0	0	0	7
03/ 04	24	2	1	0	2	29
04/ 05	32	6	1	0	3	42
05/ 06	33	4	2	2	2	43
06/ 07	57	4	0	1	1	63
07/ 08	79	2	0	2	4	87
08/ 09	122	5	3	7	4	141
09/ 10	138	13	4	3	11	169

¹ De cohortomvang betreft alle studenten met een EOI inschrijving die in een bepaald jaar instromen. Peildatum is 1 oktober. In deze tabel is het cohort uitgesplitst naar herkomst: VWO-instroom, HBO propedeuse, HBO bachelor, buitenland en overig.

Instroom

Instroom uitgesplitst naar geslacht ¹

Cohort	Voorkomen 1			Totaal		
	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen
	Aantal	%	%	Aantal	%	%
02/ 03	7	14	86	13	8	92
03/ 04	29	38	62	39	36	64
04/ 05	42	38	62	56	34	66
05/ 06	43	47	53	52	44	56
06/ 07	63	24	76	76	28	72
07/ 08	87	37	63	101	38	62
08/ 09	141	32	68	156	31	69
09/ 10	169	33	67	183	32	68

¹ Het aandeel mannen en vrouwen (totaal en percentage) van het aantal voltijdinschrijvingen van een cohort. Onder “voorkomen 1” worden de studenten verstaan die bij één opleiding staan ingeschreven. Onder “totaal” zijn tevens de studenten meegenomen die bij meer dan één opleiding (mogelijk ook bij een opleiding aan een andere instelling) staan ingeschreven.

Uitval

Uitval bachelorstudenten (VWO instroom) ¹

Cohort	Omvang Aantal	Percentage ²			Selectiviteit van 1e jaar
		na 1 jaar	na 2 jaar	na 3 jaar	
02/ 03	6	17	33	33	50
03/ 04	24	25	25	25	100
04/ 05	32	44	53	56	78

05/ 06	33	12	21	24	50
06/ 07	57	16	23	25	64
07/ 08	79	24	27	*32	*76
08/ 09	122	20	*23		
09/ 10	138	*17			

¹ Het uitvalpercentage is het percentage studenten van een cohort dat na respectievelijk 1, 2 of 3 jaar geen bachelorexamen heeft behaald en niet meer is ingeschreven voor dezelfde (of equivalente) opleiding binnen de instelling. De selectiviteit van het eerste jaar is het aantal studenten dat uitvalt in het eerste jaar als percentage van de totale uitval na 3 jaar. De uitval wordt alleen berekend over studenten met een vwo-vooropleiding die in één opleiding ingeschreven staan (het zogenaamde KUO-standaardcohort).

² Cumulatief, wordt niet vermeld als het totaal kleiner dan 4 is.

Uitval bachelorstudenten (VWO instroom) ¹

Cohort	Omvang		Percentage					hoop /inst
	Herin-schrijvers	Totale cohort	na 3 jaar	na 4 jaar	na 5 jaar	na 6 jaar	> 6 jaar	> 6 jaar
02/ 03	5	83	60	80	80	80	80	100
03/ 04	18	75	61	78	83	94	94	94
04/ 05	18	56	33	56	56	67		
05/ 06	29	88	48	76	83			
06/ 07	48	84	40	75				
07/ 08	60	76	52					
08/ 09	98	80						
09/ 10	114	83						

¹ Het bachelorrendement van herinschrijvers na 1 jaar is het cumulatief percentage studenten van een cohort, ingestroomd in een bacheloropleiding - en na het eerste jaar opnieuw ingeschreven voor dezelfde (of equivalente) opleiding binnen de instelling- dat respectievelijk 3, 4, 5, 6 of meer jaar na eerste inschrijving het bachelorexamen binnen dezelfde (of equivalente opleiding) aan deze instelling heeft behaald.

² Cumulatief, wordt niet vermeld als het totaal kleiner dan 4 is.

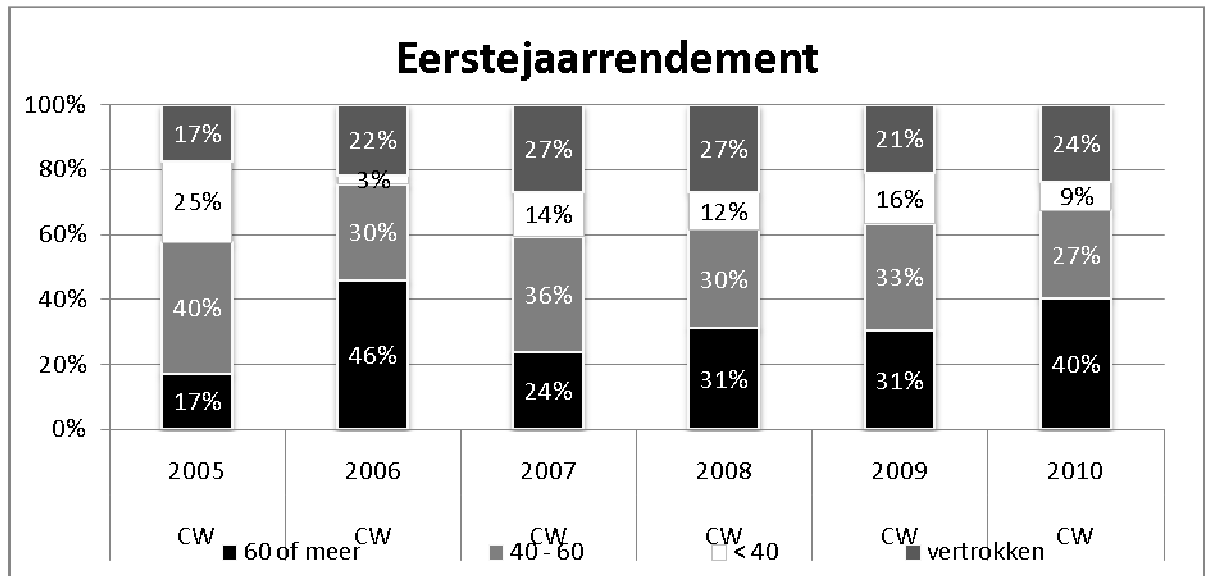
Rendement

Eerstejaarendement Bachelor CW in aantallen

Cohort ¹	Instroom aantal	60 EC of meer	40 – 60 EC	Minder dan 40 EC	Vertrokken en	Totaal
2005		9	21	13	9	52
2006	76	34	22	2	16	74
2007	101	24	36	14	27	101
2008	156	49	47	18	42	156
2009	183	56	60	29	38	183
2010	151	61	41	13	36	151
2011	174					

¹ Definitie cohort: eerstejaars opleiding instelling, inclusief na-inschrijvingen.

Eerstejaarrndement Bachelor CW in percentages

In-, door- en uitstroomgegevens masteropleiding Communicatiewetenschap

Cohortomvang en samenstelling

Cohortomvang en onderwijs-herkomst masterinstroom ¹

Cohortomvang en onderwijs-herkomst masterinstroom					
Jaar	Eigen	Andere	HBO	Buiten HO	Totaal
	universiteit	universiteit NL			
03/ 04	0	2	28	0	30
04/ 05	2	9	19	0	30
05/ 06	9	8	14	3	34
06/ 07	15	7	23	2	47
07/ 08	10	10	51	0	71
08/ 09	26	21	51	1	99
09/ 10	48	20	68	2	138

¹De cohortomvang betreft alle studenten met een EOI inschrijving van een bepaald jaar. Peildatum is 1 oktober. In deze tabel is het cohort uitgesplitst naar herkomst: WO-doorstroom van de eigen instelling, WO-instroom van een andere instelling, HBO-instroom of anders (Buiten HO, bevat ook de internationale instroom).

Instroom

Instroom master Communicatiewetenschap ¹

Cohort	Totaal			Voltijd			Deeltijd/duaal		
	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen
03/ 04	37	9	28	30	7	23	7	2	5
04/ 05	38	13	25	30	10	20	8	3	5
05/ 06	34	4	30	34	4	30	0	0	0
06/ 07	48	10	38	47	10	37	1	0	1
07/ 08	72	18	54	71	18	53	1	0	1
08/ 09	99	31	68	99	31	68	0	0	0
09/ 10	138	39	99	138	39	99	0	0	0

¹De cohortomvang betreft alle studenten met een EOI inschrijving van een bepaald jaar. In deze tabel is het cohort uitgesplitst naar voltijd en deeltijd/duaal en naar mannen en vrouwen.

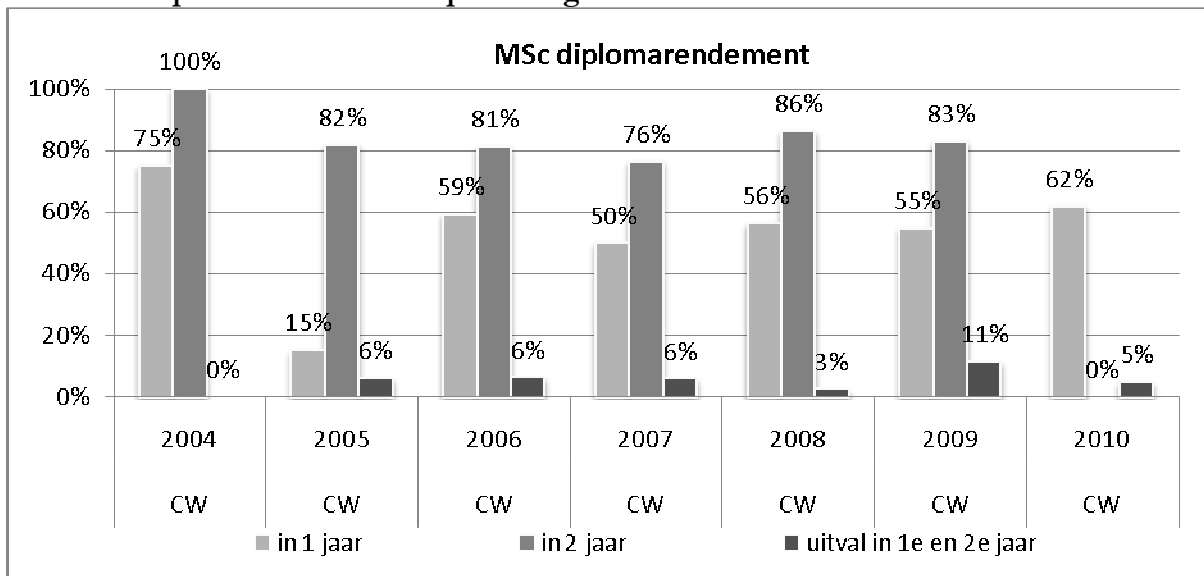
Uitval en rendement

Overzicht instroom en diplomarendement in aantallen ¹

cohort	instroom	in 1 jaar	in 2 jaar	na 2 jaar nog bezig	uitval in			totaal
					1 ^e en 2 ^e jaar	later weg		
2004	24	18	6					24
2005	33	5	22	4		2		33
2006	32	19	7	4		2		32
2007	34	17	9	2	3	2	1	34
2008	80	45	24	3	4	2	2	80
2009	106	58	30		6	12		
2010	126	78						
2011	148							

¹ Definitie cohort: eerstejaars opleiding instelling, inclusief na-inschrijvingen.

Overzicht diplomarendement in percentages

Contacturen

Gemiddeld aantal contacturen per fase van de bacheloropleiding

1^e jaar: gemiddeld 14 contacturen per onderwijsweek.

2^e jaar: gemiddeld 12 contacturen per onderwijsweek.

3^e jaar: het aantal contacturen in het eerste semester is afhankelijk van de gekozen profileringsruimte: een minor, keuzevakken in binnen- of buitenland, of stage. In het tweede semester worden twee vakken gevolgd van vier tot zes contacturen per week. Daarnaast is er individuele- en groepsbegeleiding voor de *Bachelorthesis*.

Gemiddeld aantal contacturen per fase van de masteropleiding

1e semester: gemiddeld 12 contacturen per week.

2e semester: naast één inhoudelijk vak in periode vier (met zes contacturen per week) vrijwel volledig op individuele basis in verband met *Masterthesis*.

Personeel

Overzicht personeel bacheloropleiding Communicatiewetenschap

Titel	Naam	Functie*	Afdeling**	FTE	Specialisme
MSc.	M.F. (Marjolein) Aar, van der	D	CW	0,70	Communicatiewetenschap
MSc. MA.	J.L. (Jolien) Arendsen	D	CW	1,00	Communicatiewetenschap / Journalistiek
dr.	W.H. (Wouter) Atteveldt, van	UD	CW	1,00	Kunstmatige intelligentie/ Communicatiewetenschap
mr. drs.	A. (Angelique) Bakker	D	CW	0,60	Communicatiewetenschap / Rechten
MSc.	A.E. (Anika) Batenburg	PhD	CW	1,00	Communicatiewetenschap
dr.	C.J. (Camiel) Beukeboom	UD	CW	0,80	Sociale psychologie
drs.	M.C. (Tinka) Bom, vd	D	CW	0,50	Sociale psychologie
dr.	M. (Mark) Bos	D	CW	0,10	Wetenschapscommunicatie
dr.	L.A. (Leni) Brouwer	UD	SCA	0,80	Antropologie
dr.	C.F. (Christian) Burgers	UD	CW	1,00	Communicatie en Informatie Wetenschappen / Amerikanistiek
dr.	F.J. (Francoise) Companjen	D	Org	1,00	Culturele Antropologie
dr.	E.H.H.J. (Enny) Das	UHD	CW	0,70	Sociale psychologie
dr.	A.L. (Alison) Eden	UD	CW	1,00	Experimental Psychology / Communicatiewetenschap
MSc.	G.J. (Lynn) Epping	D	CW	0,70	Communicatiewetenschap
dr.	J.H. (Jeana) Frost	UD	CW	0,80	Media Arts and Sciences
dr.	E. (Erella) Grassiani	UD	Soc	1,00	Antropologie
drs. MSc.	B. (Bo) Grinsven, van	D	CW	1,00	Communicatiewetenschap / Bestuurs- en organisatiewetenschappen

MSc.	A.H. (Anouk) Hamer, den	D	Soc	0,80	Communicatiewetenschap
dr.	T. (Tilo) Hartmann	UD	CW	1,00	Communicatiewetenschap
dr.	A.M.J. (Anita) Hoof, van	UD	CW	0,90	Communicatiewetenschap
prof. dr.	P. (Peter) Kerkhof	UHD	CW	0,80	Sociale psychologie
MSc.	M.J.E. (Marleen) Klaassen	D	CW	0,70	Communicatiewetenschap
prof. dr.	J.W. (Jan) Kleinnijenhuis	HL	CW	1,00	Politologie
prof. dr.	E.A. (Elly) Konijn	HL	CW	1,00	Social and Emotion Psychology
drs.	J.C. (Jasper) Muis	D	Soc	1,00	Sociologie
dr.	F.A. (Ineke) Nagel	UD	Soc	1,00	Psychologie / Sociologie
dr.	D.J. (Dirk) Oegema	UD	CW	0,80	Sociale psychologie
dr.	J.W. (Jaap) Ouwerkerk	UHD	CW	0,80	Sociale psychologie
dr.	T.D.M. (Teun) Pauwels	D	CW	1,00	Politologie
dr.	D. (Dimitris) Pavlopoulos	D	Soc	1,00	Antropologie
dr.	P.J.M. (Paul) Pennings	UHD	Pol	1,00	Politologie
MSc.	F. (Fam) Poel, te	D	CW	0,60	Cognitieve Psychologie
prof. dr.	M.P.J. (Mattijs) Port, van de	HL	SCA	0,50	Antropologie
dr.	A.C.M. (Angela) Roothaan	UD	Wijs	1,00	Filosofie
MA.	J. (Jelle) Schuilenburg	D	CW	0,80	Sociologie van kunst en cultuur
dr.	F. (Friederike) Schultz	UD	CW	1,00	Communicatiewetenschap
MSc.	D.J. (Jessica) Schutten	D	CW	0,60	Beleid, Communicatie en Organisatie
MSc. MA.	M.L.C. (Marloes) Spekman	D	CW	0,70	Communicatiewetenschap / Communicatie en Informatie Wetenschap
dr. ir.	J. (Jan) Stoep, van der	UHD	Wijs	1,00	Psychologie
dr.	M.A. (Martin) Tanis	UD	CW	0,70	Communicatiewetenschap
dr.	S. (Sonja) Utz	UD	CW	0,67	Sociale psychologie
drs.	C.H.J. (Charles) Vaneker	D	CW	0,30	Communicatiewetenschap
drs. MSc.	J.W. (Jolanda) Veldhuis	D/OZ	CW	0,80	Medische biologie
dr.	I.E. (Ivar) Vermeulen	UD	CW	1,00	Methodologie
dr.	G.C. (Geert) Vries, de	UHD	Soc	1,00	Sociale psychologie / Sociologie
drs. Mphil	A.S. (Annemarie) Walter	D	CW	0,50	Politologie
MSc.	R.C. (Rianne) Wijmenga	D	CW	0,60	Communicatiewetenschap
dr.	J.J. (Jaap) Woldendorp	UD	Pol	0,80	Politologie

*Functie: PhD = promovendus, D = docent, OZ = onderzoeker, UD = universitair docent, UHD = universitair hoofddocent, HL = hoogleraar

**Afdeling: CW = Communicatiewetenschap, Org = Organisationswetenschappen, SCA = Sociale en Culturele Antropologie, Soc = Sociologie, Pol = Politologie, Wijs = Wijsbegeerte

Overzicht personeel masteropleiding Communicatiewetenschap

Titel	Naam	Functie*	Afdeling**	FTE	Specialisme
MSc. MA.	J.L. (Jolien) Arendsen	D	CW	1,00	Communicatiewetenschap / Journalistiek
dr.	W.H. (Wouter) Atteveldt, van	UD	CW	1,00	Kunstmatige intelligentie/ Communicatiewetenschap
mr. drs.	A. (Angelique) Bakker	D	CW	0,60	Communicatiewetenschap /

					Rechten
MSc.	A.E. (Anika) Batenburg	PhD	CW	1,00	Communicatiewetenschap
dr.	C.J. (Camiel) Beukeboom	UD	CW	0,80	Sociale psychologie
drs.	M.C. (Tinca) Bom, vd	D	CW	0,50	Sociale psychologie
dr.	M. (Mark) Bos	D	CW	0,10	Wetenschapscommunicatie
dr.	C.F. (Christian) Burgers	UD	CW	1,00	Communicatie en Informatie Wetenschappen / Amerikanistiek
dr.	E.H.H.J. (Enny) Das	UHD	CW	0,70	Sociale psychologie
dr.	A.L. (Alison) Eden	UD	CW	1,00	Experimental Psychology / Communicatiewetenschap
dr.	C.H. (Cees) Elzinga	UHD	Soc	1,00	Psychologie
dr.	J.H. (Jeana) Frost	UD	CW	0,80	Media Arts and Sciences
drs. MSc.	B. (Bo) Grinsven, van	D	CW	1,00	Communicatiewetenschap / Bestuurs- en organisatiewetenschappen
dr.	T. (Tilo) Hartmann	UD	CW	1,00	Communicatiewetenschap
dr.	A.M.J. (Anita) Hoof, van	UD	CW	0,90	Communicatiewetenschap
prof. dr.	P. (Peter) Kerkhof	UHD	CW	0,80	Sociale psychologie
MSc.	M.J.E. (Marleen) Klaassen	D	CW	0,70	Communicatiewetenschap
prof. dr.	J.W. (Jan) Kleinnijenhuis	HL	CW	1,00	Politicologie
prof. dr.	E.A. (Elly) Konijn	HL	CW	1,00	Social and Emotion Psychology
dr.	D.J. (Dirk) Oegema	UD	CW	0,80	Sociale psychologie
dr.	J.W. (Jaap) Ouwerkerk	UHD	CW	0,80	Sociale psychologie
dr.	T.D.M. (Teun) Pauwels	D	CW	1,00	Politicologie
MSc.	F. (Fam) Poel, te	D	CW	0,60	Cognitieve Psychologie
MA.	J. (Jelle) Schuilenburg	D	CW	0,80	Sociologie van kunst en cultuur
dr.	F. (Friederike) Schultz	UD	CW	1,00	Communicatiewetenschap
MSc.	D.J. (Jessica) Schutten	D	CW	0,60	Beleid, Communicatie en Organisatie
MSc.	M.L.C. (Marloes) Spekman	D	CW	0,70	Communicatiewetenschap / Communicatie en Informatie Wetenschap
dr.	M.A. (Martin) Tanis	UD	CW	0,70	Communicatiewetenschap
dr.	S. (Sonja) Utz	UD	CW	0,67	Sociale psychologie
drs.	C.H.J. (Charles) Vaneker	D	CW	0,30	Communicatiewetenschap
drs. MSc.	J.W. (Jolanda) Veldhuis	D/OZ	CW	0,80	Medische biologie
dr.	I.E. (Ivar) Vermeulen	UD	CW	1,00	Methodologie
drs.	A.S. (Annemarie) Walter	D	CW	0,50	Politicologie

Mphil

*Functie: PhD = promovendus, D = docent, OZ = onderzoeker, UD = universitair docent, UHD = universitair hoofddocent, HL = hoogleraar

**Afdeling: CW = Communicatiewetenschap, Org = Organisatiewetenschappen, SCA = Sociale en Culturele Antropologie, Soc = Sociologie, Pol = Politicologie, Wijs = Wijsbegeerte

Bijlage 8: Bestudeerde bijlagen en documenten

- Portfolio's / scripties / essays en beoordelingsformulieren
- Voorlichtingsmateriaal;
- Studiemateriaal: boeken en syllabi, readers, studiehandleidingen;
- Verplichte literatuur die studenten zelf (via internet) verzamelen;
- Voorbeelden van werkstukken, portfolio's, onderzoeksverslagen van studenten;
- Scriptiereglementen en richtlijnen voor het maken van werkstukken;
- Stagereglementen/handleidingen;
- Tentamen- en examenreglement;
- Toetsmaterialen (enkele tentamens, toetshandleiding en dergelijke) met modelantwoorden;
- Recente verslagen Opleidingscommissie, Examencommissie, onderwijsjaarverslagen, bachelor- en masterovergangsregelingen;
- College-, onderwijs- en curriculumbeoordelingen, studententevredenheidsmonitor(en), et cetera;
- Alumni-enquêtes,
- Materiaal over de studieverenigingen;
- Jaarverslagen (onderwijs, onderzoek, laatste drie jaar).

Studentnummers van de geselecteerde bachelorscripties

1816640	1816551	1858467	1768972	1749927
1703099	1703994	1859188	1645684	1703110
1816519	1858440	1816918	1559818	1703226

Studentnummers van de geselecteerde masterscripties

1949780	1960024	1803395	1793861	1799827
1956787	1872958	1725033	1650432	1794442
1959956	1922955	1632841	1808257	1799592

Bijlage 9: Onafhankelijkheidsverklaringen

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: *Heide van den Bulck*

ADRES: *Ypersteen 10 (B71)
1000 Brussel*

IS ALS DESKUNDIGE / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING.

ZIE BIJLAGE

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

ZIE BIJLAGE

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE ZOUDE KUNNEN BEÏNVLOEDEN.

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN.

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS: *Brussel* DATUM: *1.2.2012*

HANDTEKENING:

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: *Steven Eggermont*

ADRES: *Sint-Annestraat 29A, 3390 Tiel-Winge, België*

IS ALS DESKUNDIGE / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING.

ZIE BIJLAGE

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

ZIE BIJLAGE

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE ZOUDE KUNNEN BEÏNVLOEDEN.

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN.

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS: *Leuven, België* DATUM: *31 januari 2012*

HANDTEKENING:

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE *Prof dr W.F. van Ramij*NAAM: *Looneind 3-b*ADRES: *5131 RK Alphen, N.Br.*

IS ALS DESKUNDIGE / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

ZIE BIJLAGE

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

ZIE BIJLAGE

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden KUNNEN BEÏNVLOEDEN.

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN.

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS: *Alphen* DATUM: *30 januari 2012*HANDTEKENING: *[Handtekening]*

1

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: *PETER VAN KEST*ADRES: *Hoeve - Ter - Bekelaan 36 2550 Kontich - B*

IS ALS DESKUNDIGE / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

ZIE BIJLAGE

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

ZIE BIJLAGE

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden KUNNEN BEÏNVLOEDEN.

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN.

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS: *UTRECHT* DATUM: *1/02/2012*HANDTEKENING: *[Handtekening]*

1

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: *Nadja Willing*

ADRES: *Lindelsweg, 74
7531 BL Enschede*

IS ALS DESKUNDIGE / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

ZIE BIJLAGE

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

ZIE BIJLAGE

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden KUNNEN BEÏNVLOEDEN.

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN.

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS:

Enschede

DATUM:

01-02-12

HANDTEKENING:

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: *PGA Helmig*

ADRES: *Vulcaanstraat 34, Teetse*

IS ALS ~~DESKUNDIGE~~ SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

ZIE BIJLAGE

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

ZIE BIJLAGE

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden KUNNEN BEÏNVLOEDEN.

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN.

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS: *Utrecht*

DATUM: *01-02-2012*

HANDTEKENING:

	Radboud Universiteit Nijmegen	Universiteit Twente	Universiteit van Amsterdam	Vrije Universiteit Amsterdam
<i>Commissieleden</i>				
Prof. dr. Hilde Van Den Bulck	x	x	x	x
Dr. Steven Eggermont	x	x	x	x
Prof. dr. Fred van Raaij	x	x	x	x
Prof. dr. A.A. Fons Maes		x		
Dr. Peter Van Aelst	x		x	x
Nadja Zwilling			x	x
Wendalin van de Giessen	x	x		
<i>Projectleiders</i>				
N.M. Verseput Msc	x			
P. Helming Msc		x	x	x